

Dalia Bakanienė
Jurgita Tumosienė

PRATYBŲ SAŠIUVINIS MANO PASAULIS

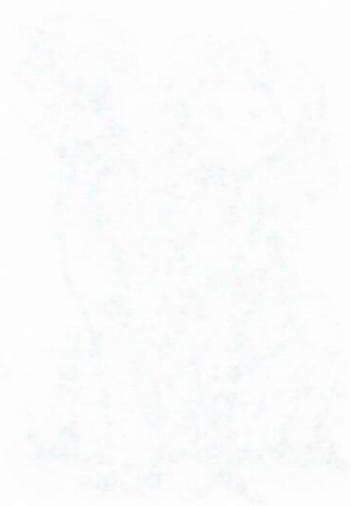
Mokymo priemonė parengta ir išleista remiantis Lietuvių gestų kalbos vartojimo ir vertėjų paslaugų teikimo 2009–2012 metų programos priemone „Gerinti mokyklų kurtiesiems metodinę bazę“.

Mokymo priemonės parengta pagal KKNUC gyvenimiškų įgūdžių programą.

Konsultavo KKNUC surdopedagogė ekspertė Loreta Martišiūtė

Dailininkė Ramunė Razevičienė

MAKŲ PASAULIS

- © Bakanienė Dalia, 2011
- © Tumosienė Jurgita, 2011
- © Ramunė Razevičienė, piešiniai, 2011
- © Marijus Auruškevičius, viršelis, 2011
- © Lietuvos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centras, 2011
- © Leidykla UAB „Vaistų žinios“, 2011

PLS 12-13

Dalia Bakanienė, Jurgita Tumosienė

PRATYBŲ SAŠIUVINIS

MANO PASAULIS

Vilnius, 2011

Pratybų sąsiuvinis „MANO PASAULIS“ – pedagogų pagalbininkas:

- ugdant 5–7 klasių mokinių socialinius įgūdžius,
- formuojant žmogiškąsias vertybes,
- skatinant mokinius geriau pažinti save.

Nuoširdžiai tikimės, kad pratybose pateikiami tekstai ir užduotys bus naudingi pedagogams pamokų ir popamokinio ugdymo metu.

Linkime sėkmės!

Autorės

TURINYS

Pratarmė.....	4
SAVĖS PAŽINIMAS IR SAVIKŪRA	
Aš augu ir keičiuosi. <i>Mano charakteris</i>	8
Aš ir draugai. <i>Apie draugystę</i>	13
Aš ir draugai. <i>Tikras draugas. Koks jis?</i>	15
Aš ir draugai. <i>Koks Tu draugas?</i>	17
Aš tarp kitų. <i>Senatvė</i>	20
Aš tarp kitų. <i>Giminės medis</i>	25
Aš tarp kitų. <i>Mano gyvenimo istorija</i>	28
Aš tarp kitų. <i>Santykių ratas</i>	29
ŠEIMA IR LYTIŠKUMAS	
Bendravimo kultūra šeimoje. <i>Tavo maži darbeliai – didelis džiaugsmas tėveliams</i>	32
Bendravimo kultūra šeimoje. <i>Šeima</i>	35
Asmens higiena. <i>Švara</i>	37
Priekabiavimas ir patyčios. <i>Svetimi žmonės</i>	40
Priekabiavimas ir patyčios. <i>Patyčios</i>	43
PILIETIŠKUMAS, TAUTIŠKUMAS, TRADICIJOS	
Mano Lietuva. <i>Lietuva</i>	49
Mano Lietuva. <i>Lietuvos etnografiniai regionai</i>	50
BUITIES KULTŪRA IR SVEIKA GYVENSENA	
Sveika gyvensena. <i>Noriu augti sveikas</i>	54
Sveika gyvensena. <i>Mityba</i>	56
Kultūra. <i>Svarbūs dalykai maloniam bendravimui</i>	57
Kultūra. <i>Bendravimas</i>	58
ŽMOGAUS SAUGA	
Vaiko teisės ir pareigos. <i>Teisė ir pareiga</i>	60
FINANSINIAI ĮGŪDŽIAI IR KARJERA	
Kuriu savo ateitį. <i>Profesijos</i>	65
APLINKOS PAŽINIMAS IR EKOLOGIJA	
Gyvenamoji vieta. <i>Meilė Tėvynei</i>	68
Gyvenamoji vieta. <i>Adresas</i>	69

SUTARTINIAI ŽENKLAI:

	ĮRAŠYK ŽODŽIUS
	IŠSPRĘSK KRYŽIAŽODĮ, ATLIK TESTĄ
	LABAI SVARBU
	PAPASAKOK
	NUPIEŠK
	PERSKAITYK
	ATLIK UŽDUOTĮ
	ATSAKYK Į KLAUSIMUS
	ŽODYNAS
	SVARBI INFORMACIJA

Labas,

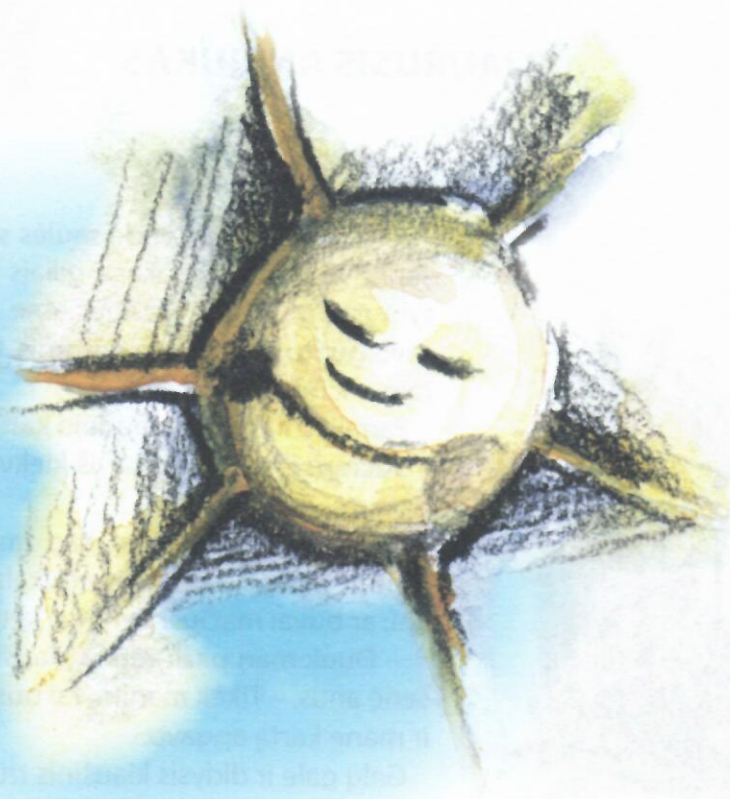
mes smalsūs ir linksmi vaikai. Labai norime būti Tavo draugais ir kartu keliauti „Mano pasaulio“ puslapiais.

Šiose pratybose Tu rasi „septynis pasaulio kampelius“: savęs pažinimo ir savikūros, šeimos ir lytiškumo, pilietiškumo, tautiškumo ir tradicijų, buities kultūros ir sveikos gyvenamos, žmogaus saugos, finansinių įgūdžių ir karjeros bei aplinkos pažinimo ir ekologijos. Čia daugybė įvairių klausimų, atsakymų į juos, svarbios informacijos, įdomių ir linksmų užduotėlių.

Linkime Tau sėkmės!

Smalsiukai

Savęs pažinimas ir savikūra

1.

Perskaityk.

BJAURUSIS ANČIUKAS

H. K. Andersenas

Ištrauka

Ant kalnelio, paskendę saulės spinduliuose, **margavo**¹ seni dvaro rūmai, apkasti giliais grioviais. Čia buvo taip tylu ir ramu, kaip didžiausiame miško tankumyne. Čia, savo **gūžtoje**², po varnalėšomis, tupėjo jauna antis ir perėjo ančiukus.

Pagaliau kiaušiniai pradėjo kaltis vienas po kito. „Pi! Pi!“ – **sučiepsėjo**³ gūžtoje, ir iš kiekvieno kiaušinio pasirodė galvutė.

– Štai vieno kiaušinio, kad žinotum, negaliu įveikti! – skundėsi **perekšlė**⁴, – vis nesikala... Užtat pažiūrėk, kokie kiti: ar buvai mačiusi bent kartą tokių gražių ančiukų.

– Duok man pažiūrėti tą kiaušinį, kuris nesikala, – tarė senė antis. – Tikėk manim, tai bus kalakuto kiaušinis! Taip ir mane kartą apgavo.

Galų gale ir didysis kiaušinis trūko. „Pi! Pi!“ – sučiepsėjo ančiukas ir išriedėjo iš kiaušinio. Tik koks buvo didelis ir bjaurus! Antis pažiūrėjo į jį ir tarė:

– Koks didelis ančiukas! Visai nepanašus į kitus!

Ančiuką, kuris paskutinis išriedėjo iš kiaušinio ir buvo toks negražus, visi pešė ir juokėsi iš jo. Jį stumdė ir žnaibė ne tik antys, bet ir vištos. Nelaimingas ančiukas nežinojo, kur gyvas dingti. Jam buvo skaudu ir graudu, kad jis toks bjaurus ir visi paukščiai iš jo juokiasi.

Galų gale ančiukas nebeiškentęs skrido per tvorą. **Tekinas**⁵ bėgo per laukus ir pievas; staiga pakilo tokia audra, jog sunku buvo toliau bėgti. Iki nakties pribėgo stovinčią vieną trobelę. Ten gyveno viena senelė, kuri turėjo vištytę ir katiniuką. Jis šioje trobelėje ir prisiglaudė.

Ryte svetimąjį ančiuką tuoj pastebėjo: katinėlis sumurksėjo, vištelė sukudaksėjo.

1. marguoti, marguoja, margavo – turėjo daug spalvų
2. gūžta – lizdas
3. sučiepsėti, sučiepsi, sučiepsėjo – rėkė plonu balseliu
4. perekšlė – paukštis, kuris peri kiaušinius
5. tekinas, tekina – kuris greitai bėga

Mano charakteris

– Tu nieko neveiki, ir lenda tau į galvą visokie niekai. Dėk kiaušinius arba murk.

– Jūs nesuprantate manęs! – tarė ančiukas.

– Iš kur tu toks atsiradai, kas gali tave suprasti? Tu čia mums per daug nesipūsk, vyruti.

– Matyti, geriausia bus man iš čia kraustytis, – tarė ančiukas.

Ir ančiukas pabėgo. Jis plaukė ir nardė vandeny, bet visi paukščiai žiūrėjo į jį su **panieka**¹, kad jis toks bjaurus.

Ėmė šalti. Vieną vakarą, – tik nusileidus saulei, – iš miško išskrido visas būrys didelių gražių paukščių. Tokių gražių ančiukas niekad dar nebuvo matęs. Jie buvo balti kaip sniegas ir turėjo ilgus **lieknus**² kaklus – tai buvo gulbės.

Sunku būtų papasakoti visas tas nelaimes ir vargus, kuriuos teko iškentėti nelaimingajam ančiukui per visą tą žiaurią žiemą. Kai saulė vėl ėmė šildyti žemę, ančiukas pasijuto, kad jo sparnai labai sustiprėjo, suplasnojo jais ir nušvilpė tolyn. Ir štai iš tankių medžių pasirodė trys puikios baltos gulbės; jos **mosavo**³ sparnais ir gražiai plaukė vandeniui. Ančiukas pažino tuos nuostabius paukščius.

Verčiau tegu jie mane užmuša, nekaip kentėti čia ančių žnaimą, vištų kapojimą, paukštininkės stumdymus ir visus žiemos vargus.

Ir jis virto į vandenį, ir nusuko tiesiog į puikiąsias gulbes. Bet ką gi jis pamatė **skaidriam**⁴ vandeny? Savo paties atvaizdą, tik nebe pliko bjauraus paukščio, bet baltos gražios gulbės.

Bjaurusis ančiukas, pavirtęs gražia gulbe, nežinojo, ką daryti; buvo net per daug laimingas, bet visai nesididžiavo, nes gera širdis **didybės**⁵ nežino.

Mano charakteris

1. **Prisimink ir trumpai papasakok...**

1. Kas vyko dvaro rūmų kieme?
2. Kas išsiritė iš didžiausio kiaušinio?
3. Koks buvo ančiuko gyvenimas paukščių kieme?
4. Kodėl ančiukas buvo nelaimingas?
5. Kas nutiko ančiukui pavasarį?

1. tarpsnis –
laiko tarpas

P

Labai svarbu...

Visą žmogaus gyvenimą galima suskirstyti į **tarpsnius**¹.
Kiekvienas tarpsnis turi savo pavadinimą.

Kūdikystė: 0–1 metai.

Vaikystė: 1–12 metai(-ų).

Paauglystė: 13–16 metai(-ų).

Jaunystė: 17–21 metai.

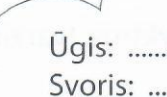
Brandos tarpsnis: 22–74 metai.

Senatvė: 75–90 metai(-ų).

Ilgamžystė: nuo 90 metų.

2. **Palygink ančiuko ir žmogaus gyvenimo tarpsnius. Parašyk jų pavadinimus.**

				
				
kūdikystė				

Ūgis:
Svoris:
Plaukai:
Akys:
Pomėgiai:
.....

.....

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines, typical of notebook paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is no handwriting or other markings on the paper.

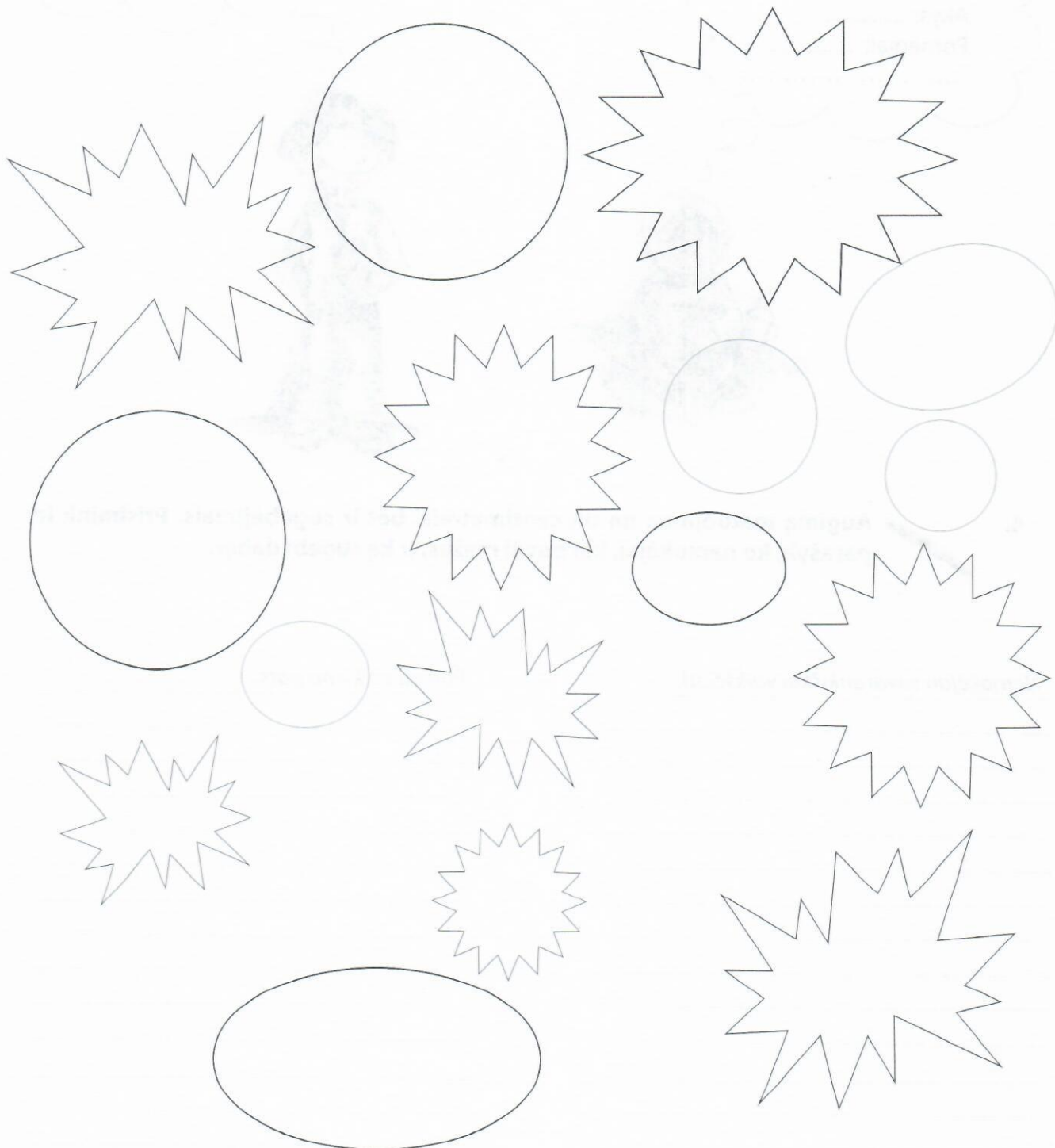
Mano charakteris

5.

Pateiktas žmogaus charakterio savybes suskirstyk į geras ir blogas. Jas įrašyk į laukelius: geras į ○, blogas į ⚡. Laukelius nuspalvink šviesiomis ir tamsiomis spalvomis. (Pvz.: geras – geltona, raudona, žydra, žalia, o blogas – pilka, violetinė, juoda, ruda.)

Mandagus, šiurkštus, darbštus, draugiškas, melagis, pavydus, linksmas, piktas, šykštus, tvarkingas, dosnus, liežuvautojas, tinginys, norintis padėti, supratingas, mušeika.

1.

Perskaityk ir pagalvok: ar galima berniukus vadinti tikrais draugais? Kodėl?

SKRYDIS. APIE DRAUGYSTĘ

Parašė: R. D. Kiser

Vertė: V. Gorčakovaite

Kartą našlaičių **prieglaudoje**¹ gyveno mažas berniukas. Jis visuomet svajodavo pakilti į orą ir skristi kaip paukštis. Berniukas niekaip negalėjo suprasti, kodėl negali ir **nepajégia**² skristi...

Zoologijos sode būdavo daug didesnių paukščių negu jis, kurie galėjo skraidyti.

– Kodėl negaliu aš? – jo vis neapleisdavo panašūs klausimai ir jis stebėdavosi. – Ar kas nors blogai su manimi?

Tame pačiame mieste, tik ne našlaičių prieglaudoje, gyveno ir kitas berniukas. **Luošas**³. Jis visuomet svajodavo pakilti ir vaikščioti, bėgioti kaip kiti maži berniukai ir mergaitės.

– Kodėl negaliu būti kaip jie? – jis galvodavo.

Vieną dieną mažasis našlaitis, kuris norėjo skristi kaip paukštis, pabėgo iš našlaičių prieglaudos. Jis keliavo prie parko, kur pamatė mažą berniuką, kuris ne vaikščiojo ir ne bėgiojo kaip kiti vaikai, bet sėdėjo vienas smėlio dėžėje. Jis pribėgo prie berniuko ir paklausė, ar jis kada norėjo skristi kaip paukštis.

– Ne, – atsakė šis, – bet, aš manau, kad tai būtų kaip vaikščiojimas ar bėgiojimas.

– Tai... labai liūdna, – pasakė mažasis berniukas, norėjęs skristi. Jis nebežinojo, ką **pridurti**,⁴ ir tepaklausė berniuko, sėdinčio smėlio dėžėje: – Kaip manai, ar mes galėtume būti draugais?

– Žinoma, – sutiko mažasis.

Mažieji berniukai žaisdavo valandų valandas. Jie statydavo smėlio pilis ir mėgindavo išgauti kuo juokingesnius garsus lūpomis. Garsus, nuo kurių jie stipriai ir ilgai juokdavosi.

Tuomet vargšelio berniuko tėtis ateidavo su vežimėliu pasiimti sūnaus. Berniukas, kuris norėjo skristi, kartą pribėgo prie to vaiko tėčio ir **pašnibždėjo**⁵ jam kažką į ausį.

– Tai būtų puiku, – atsakė jam vyras.

Tuomet berniukas pribėgo prie savo naujojo draugo ir pasakė:

– Tu esi mano vienintelis draugas... Žinai, aš norėčiau turėti tokią galią, kad galėčiau padėti tau pakilti ir eiti kaip kiti maži berniukai ir mergaitės. Bet aš negaliu. Tačiau yra šis tas, ką aš galiu padaryti dėl tavęs.

Mažasis našlaitis apsisuko ir liepė savo naujam draugui įsikibti į nugarą. Jis pradėjo bėgti per žolę. Bėgo vis greičiau ir greičiau, saugodamas berniuką, kybantį ant nugaros. Bėgo vis stipriau, apkraudamas savo kojas sunkiu darbu. Netrukus per abiejų berniukų veidus prašvilpė vėjas. Mažoj berniuko tėtis pradėjo verkti, stebėdamas savo mažąjį vargšėlį sūnų, plasnojantį ore rankomis aukščiau ir žemiau, vis šūkaujantį:

– Aš skrendu, tėti. Aš skrendu!

1. našlaičių prieglauda – vaikų namai. Juose gyvena vaikai, kurie neturi tėvų
2. pajégti, pajégia, pajégė – galėjo, sugebėjo
3. luošas – nevaldantis kurios nors kūno dalies, nesveikas
4. pridurti, priduria, pridūrė – dar pasakė, pridėjo
5. šnibždėti, šnibžda, šnibždėjo – tyliai kalbėjo

Apie draugystę

2.

Perskaityk posakius ir paaiškink, kaip juos supranti Tu. Kaip manai, ar visi šie posakiai teisingi?

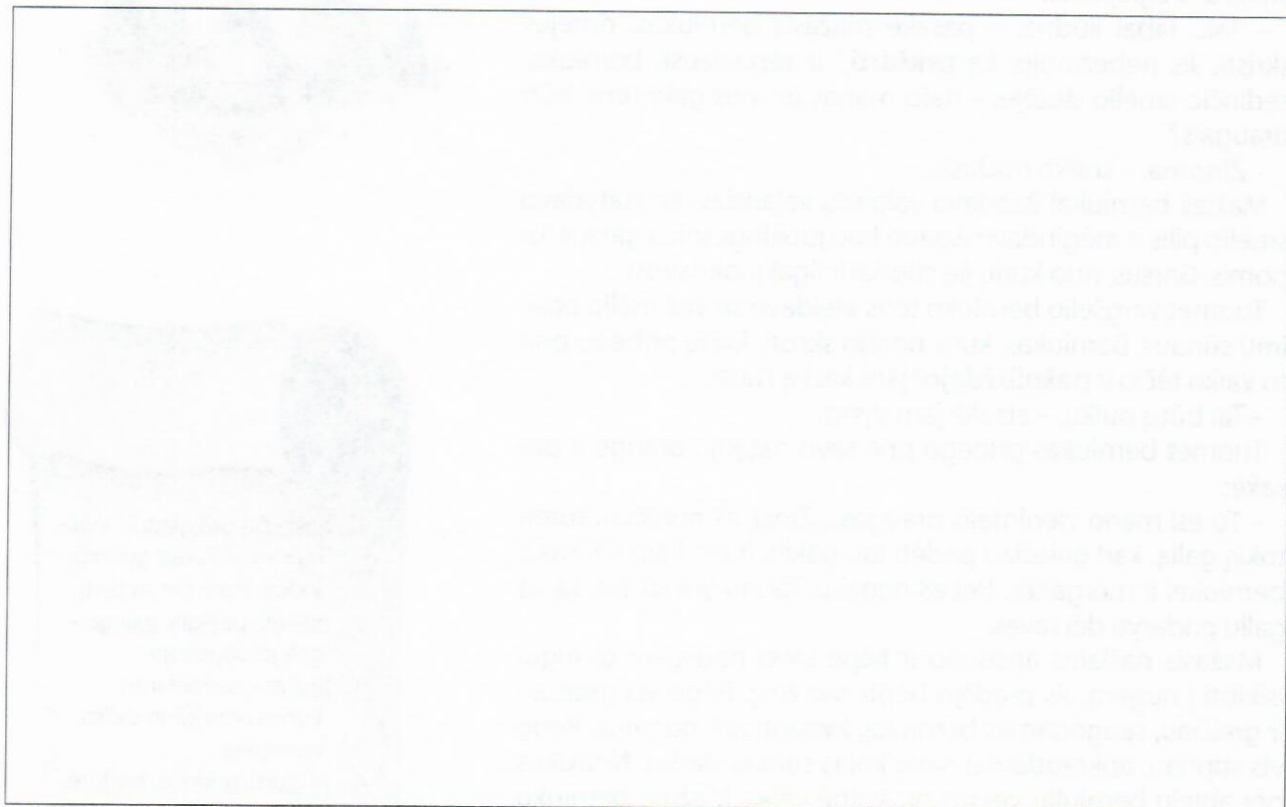
- Pažįstamų daug, o draugų mažai.
- Tas, kuris nurodo tavo trūkumus, ne visada priešas, tas, kuris kalba apie tavo vertybes, ne visada draugas.
- Bendrauk su išmintingu, ir tapsi išmintingas, o kvailųjų bičiulis pateks į bėdą.
- Kiek daug yra dalykų, kurių mes niekad nepadarytume dėl savęs, o darome dėl bičiulių.

3.

Nupiešk plakata „Draugystė“.

4.

Papasakok, ką pavaizdavai savo piešinyje.

1.

Perskaityk ir įsidėmėk, koks yra tikras draugas.

Draugas... Koks Jis?

Tikras draugas nepaleidžia rankos.

Tikras draugas apkabina ir sušildo.

Tikras draugas pralinksmina.

Tikras draugas saugo paslaptis.

Tikras draugas švelnus.

Tikras draugas nemeluoja.

Tikras draugas jaučia Tave.

Tikras draugas padeda, kai Tau sunku.

Tikras draugas nenervina.

Tikras draugas niekada nesijuoks, kai nusipirksi naujus akinius.

Tikras draugas eis su Tavimi į pasaulio kraštą.

Tikras draugas visada linkės Tau gero.

Tikras draugas visada **paguos**¹.

Tikras draugas tas, kuriam nesvarbu, kaip Tu atro dai.

Tikras draugas Tave **pasiilgsta**².

Tikras draugas tas, kuris Tave **brangina**³.

Tikras draugas tas, kuris Tave myli.

Tikra draugystė yra ta, kurios neišardo nei baimė, nei **savanaudiškumas**⁴.

Tokia draugystė, su kuria žmonės miršta ir dėl kurios miršta.

Pamiršti galima tik priešą, o tikro draugo niekada.

1. **guosti, guodžia, guodė** – ramino, užjautė

2. **pasiilgti, pasiilgsta, pasiilgo** – jautė slegiančią nuotaiką laukiant, kažko trūkstant

3. **branginti, brangina, brangino** – vertino, taupė, saugojo

4. **savanaudiškumas** – rūpinimasis tik savimi

Tikras draugas, koks jis?

2.

Pagalvok, koks Tavo geriausias draugas. Parašyk jo savybes.

3.

Surask ir išbrauk (⇔ ⇕) žodžius: *draugas, švelnus, draugiškas, nuoširdus, rūpestingas, linksmas, geras, supratingas, protingas, mylintis.*

D	N	U	O	Š	I	R	D	U	S	T
R	Š	V	E	L	N	U	S	O	T	N
A	O	E	C	V	M	E	R	A	N	S
U	P	L	L	R	P	E	R	S	R	D
G	B	F	D	L	R	Č	G	U	Ū	G
A	G	Z	S	V	O	Ę	A	I	P	T
S	E	H	R	M	T	Ą	Ė	O	E	U
D	R	A	U	G	I	Š	K	A	S	M
E	A	S	C	V	N	A	Ū	P	T	Y
L	S	E	C	R	G	Y	Ų	Y	I	L
K	I	J	O	P	A	L	S	T	N	I
Š	A	R	E	E	S	Y	I	G	G	N
N	Ę	C	A	S	D	B	V	B	A	T
O	A	L	I	N	K	S	M	A	S	I
S	U	P	R	A	T	I	N	G	A	S

4.

Įrašyk į langelius nurodytas raides ir sužinosi, kokia savybė svarbi tikrai draugystei.

Stulpelio nr.	11	9	5	3	8	8	1	4	8	3	2
Eilutės nr.	1	2	5	3	4	6	13	10	12	11	12
Raidės											

1. **Atlik testą. Pasirink vieną atsakymą ir sužinok, koks esi draugas.**

KOKS TU DRAUGAS (DRAUGĖ)?

1. Ar Tavo draugas (draugė) mėgsta ilgai miegoti?
 - A. Taip.
 - B. Tikriausiai ne.
 - C. Apie tai nekalbėjote.
2. Kokie filmai jam (jai) patinka?
 - A. Koviniai, ne kartą juos aptarinėjote.
 - B. Manai, kad tokie pat kaip ir tau.
 - C. Net nežinau, ar jis (ji) turi televizorių.
3. Ar žinai, ką Tavo draugas (draugė) kolekcionuoja?
 - A. Taip – pats jam (jai) parūpinai keletą retų dalykėlių.
 - B. Niekada nepasakojo tau apie tai.
 - C. Nežinai.
4. Ar Tavo draugui (draugei) patinka saldumynai?
 - A. Taip – abu (abi) mėgstate pienošką šokoladą.
 - B. Jie juk visiems patinka.
 - C. Gaila, bet nežinai.
5. Kokie automobiliai patinka Tavo draugui (draugei)?
 - A. Dideli ir greiti – kaip ir Tau.
 - B. Kaip tik ruošėisi paklausti.
 - C. Tau tai visai neįdomu.
6. Ar žinai, kokia pati mėgiamiausia jo (jos) pamoka?
 - A. Aišku, žinai.
 - B. Jis (ji) puikiai skaičiuoja – turbūt matematika.
 - C. Susitikę apie mokyklą nešnekate.
7. Ar žinai, kokia mergaitė (berniukas) patinka Tavo draugui (draugei)?
 - A. Taip, jūs ne kartą visi ėjote į kiną.
 - B. Spėji, bet nesi tikras.
 - C. Jis (ji) nieko neminėjo, tikriausiai jokia (joks).
8. Ar Tavo draugas (draugė) sportuoja?
 - A. Jis (ji) puikiai žaidžia krepšinį.
 - B. Hmmm, gal futbolą...
 - C. Nežinai.
9. Ar Tavo draugui (draugei) patinka šuniukai?
 - A. Tikrai žinai, kad patinka.
 - B. Neturėjai progos įsitikinti.
 - C. Nežinai.

Jeigu daugiausia „**A**“ raidelių – esi tiesiog nuostabus draugas (draugė)! Gali būti tikras (tikra) – laikui bėgant jūsų draugystė tik stiprės. Saugokite vienas kitą, nes draugai žmogui reikalingi visą gyvenimą, kad ir kokio amžiaus jis būtų.

Jeigu daugiausia „**B**“ raidelių – ne visada esi atidus (atidi) ir rūpestingas (rūpestinga) draugas (draugė), bet širdimi jauti, kad tavo bičiuliui (bičiulei) turėtų patikti panašūs dalykai kaip ir Tau. Jums reikėtų daugiau pasikalbėti – pamatysi, kad turite daug daugiau bendrų pomėgių ir tai jūsų draugystę dar labiau sutvirtins.

Jeigu daugiausia „**C**“ raidelių – kažin ar jus galima vadinti gerais draugais, turbūt esate tik geri pažįstami. Bet jei tau smagu su tuo žmogumi bendrauti, gal reikėtų labiau pasidomėti, kuo jis (ji) gyvena?

Koks Tu draugas?

2.

Atlik testą ir sužinosi, ar Tu moki saugoti paslaptis.

AR MOKI SAUGOTI PASLAPTIS?

1. Į klasę ateina naujokas (naujokė). Jis (ji) – Tavo kaimynas (kaimynė). Kaip elgiesi?
 - A. Niekam nepasakoju, kad jį (ją) pažįstu. Po pamokų einame kartu namo.
 - B. Užkalbinu, nes įdomu, kodėl jis (ji) pakeitė mokyklą.
 - C. Nekreipiu dėmesio – anoks čia įvykis!
 - D. Pristatau naujoką (naujokę): pasakau vardą, trumpai papasakoju apie jį (ją).
2. Tavo suolo draugas (draugė) jau kelios dienos neateina į mokyklą. Ką nusprendi daryti?
 - A. Žinau priežastį, bet niekam nesakau – juk „nieko rimto.“
 - B. Nerimauju, bet paskambinu jam (jai). Reikia sužinoti, kas nutiko.
 - C. Galvoju: „Dabar ramiau vienam (vienai).“
 - D. Papasakoju draugams viską, ką žinau apie jį arba ją.
3. Per pertrauką prie Tavęs prieina vyresnis mokinys (mokinė) ir reikalauja pinigų. Ką Tu darai?
 - A. Pasakau, kad pinigų neturiu, ir niekam apie tai nepasakoju.
 - B. Apie šį nemalonų įvykį pasakau tik mokytojai.
 - C. Vengiu to mokinio (mokinės).
 - D. Tučtuojau bėgu ir papasakoju viską klasės draugams, išvadinu jį (ją) negražiais žodžiais.
4. Pastebi tušinuko brūkšnį ant draugo (draugės) puošnios palaidinukės. Ką Tu darai?
 - A. Niekam nesakau, nes gali pasijusti nesmagiai.
 - B. Parodau brūkšnį ir patariu, kaip švariai išskalbti palaidinukę.
 - C. Nekreipiu dėmesio – ne mano reikalas.
 - D. Garsiai visų paklausiu, ar kas nors tyčia tai padarė.
5. Du (dvi) draugai (draugės) susipyko ir Tau prišnekėjo vienas (viena) apie kitą negražių dalykų. Ką Tu darai?
 - A. Galvoju: „Pasitaiko. Bet kam čia garsinti...“
 - B. Abiejų paklausiu, ar nesigaili, kad susipyko. Bandau sutaikyti.
 - C. Sakau: „Kuo čia aš dėtas (dėta)? Tai Jūsų reikalas!“
 - D. Visų klausinėju, ar nežino, dėl ko draugai (draugės) susipyko.
6. Suolo draugas (draugė) be klaidų parašė diktantą. Tačiau žinai, kad jis (ji) nusirašė. Kaip elgiesi?
 - A. Tiek to, šį kartą niekam nesakau. Juk jis (ji) – mano draugas (draugė).
 - B. Patariu prisipažinti mokytojai.
 - C. Manęs tai nejaudina, juk ne jis (ji) vienas (viena) nusirašė.
 - D. Iš karto apie tai pasakau mokytojai ir visai klasei – kokia neteisybė!

TESTO ATSAKYMAI

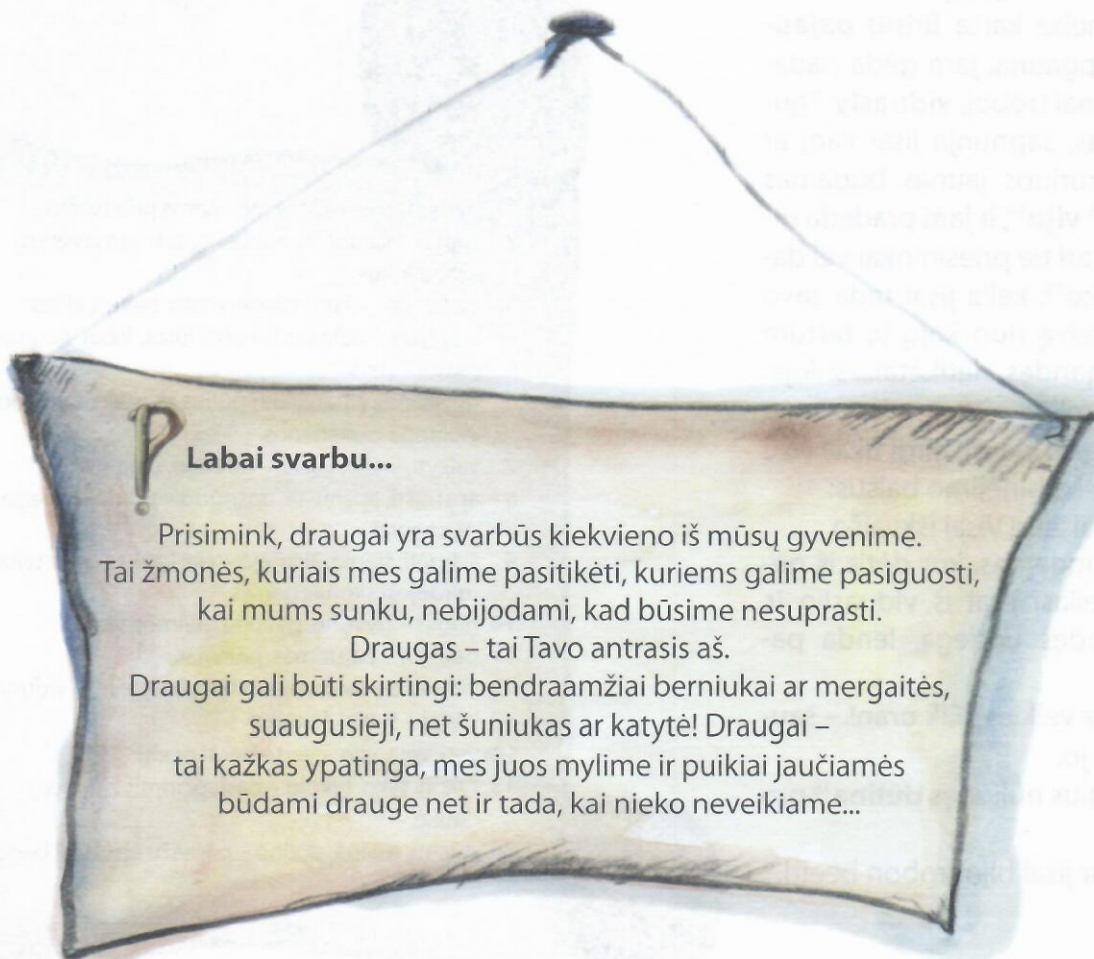
Jei daugiausia surinkai **A** atsakymų, tai esi **tylus (tyli) kaip žemė**. Nėra abejonės – moki saugoti paslaptis. Esi tas (ta), kuriuo (kuria) galima pasitikėti. Laikaisi taisyklės: geriau patylėti, negu išplepėti, ko nereikia. Teisingai manai, kad paslaptis lieka paslaptimi tik tada, kai ją žino ne daugiau kaip du žmonės. Tačiau ne visas paslaptis reikia saugoti – negerus dalykus slėpti žalinga.

Jeigu daugiausia surinkai **B** atsakymų, esi patikimas (patikima) kaip „**slaptasis agentas**“. Puikiai žinai, kad reikia saugoti paslaptį. Nepasitiki gandais ir visą informaciją stengiesi gauti „iš pirmų lūpų“. Pastebi smulkmenas, jaudiniesi dėl draugų nesėkmių, moki juos išklaudyti ir suprasti. Žinai, kad ne visas paslaptis reikia saugoti. Tavimi gali pasitikėti ir draugai, ir suaugusieji.

Jeigu daugiausia surinkai **C** atsakymų, esi **abejingasis (abejingoji)**. Tave mažai domina svetimi reikalai ir žmonės, su kuriais nebendrauji. Dažnai mąstai: „Tai – ne mano reikalas.“ Pats (pati) sau esi įdomus (įdomi), o dėl kitų nelabai jaudiniesi. Draugams patinka, kad neišplepi svetimų paslapčių ir „nekiši nosies kur nereikia“. Tačiau žinok: kai norėsi kam nors papasakoti savo problemas, Tavęs gali niekas nesiklaudyti.

Jeigu daugiausia surinkai **D** atsakymų, esi **žurnalistas (žurnalistė)**. Esi smalsus (smalsi), kiekviename žingsnyje kas nors patraukia Tavo dėmesį. Stengiesi viską sužinoti ir mėgsti išplepėti ne tik naujienas, bet ir gandus. Džiaugiesi, kai Tavęs klausosi. Turi savo nuomonę ir nebijai pasakyti to, ką galvoji. Galbūt ateityje tapsi žurnalistu (žurnaliste), tačiau draugai dabar Tau negali patikėti jokių paslapčių.

Į šį ir panašius testus gali žiūrėti su šypsena. Tačiau pamąstytk, kokį draugą norėtum turėti: tylų kaip žemė, patikimą kaip „slaptasis agentas“, abejingą ar žurnalistą...

1.

Perskaityk ir pagalvok, ar teisingai šeimnininkas pasielgė su Brisiumi?

BRISIAUS GALAS

J. Biliūnas

Šaly **dienadaržio**¹ durų, ant didžiulės **spalių**² krūvos, guli senas Brisius – žilas, **apžabalęs**³. Matyti jisai dar mato, bet tik kaip per dūmus, ir savo žmogaus labai dažnai nebepažįsta. Sunki senatvė ir jam: visų ažumirštas, **apleistas**⁴. **Patsai**⁵ gerai jaučia, kad mažai kam bereikalingas. Bet, kiek galėdamas, rūpinasi dar būti naudingų. Nors nebeprigirdi, o sunkios blakstienos amžinai merkia jo **traiškanotas**⁶ akis, tačiau **vaiko**⁷ nuo savęs snaudulį ir klausos. Beklausydamas **apsnūsta**⁸... Ir girdi per miegą: **šlama**⁹ netoli, tartum eina kas svetimas... Sunkiai kelias senas Brisius iš **guolio**¹⁰ ir loja užkimusiu, mieguistu balsu.

– A tu, žabali, ar nenustosi!.. Savo žmogaus nemato, – girdi jis pažįstamą balsą.

Susigėdęs šiepia bedantį snukį, inkščia gailiai, tartum atsiprašydamas, ir paspaudęs uodegą vėl susiriečia guoly...

Jau nebe kartą Brisių **pajautos**¹¹ apgauna, jam gėdą padaro. Dažnai troboj, **viduasly**¹² gulėdamas, sapnuoja jisai vagį ar vilką, kuriuos jaunas būdamas **kadaĩ**¹³ **vijo**¹⁴, ir jam pradeda re-gėtis, kad tie priešininkai vėl dabar **tyko**¹⁵: kelia jisai tada savo seną galvą nuo kojų ir, tartum ko išsigandęs, netikėtai... suloja: „Am! Am!“

Ir, vagies vietoj, girdi tik iš visų pusių iškabinėjimo balsus:

– A tai žilis! Visai iškvaišo.

Nežinodamas, kur dėtis iš gėdos, keliasi jisai iš viduaslio ir, paspaudęs uodegą, lenda pasuolin.

– Kur velkies? Eik oran! – šaukia ant jo.

Ir Brisius nuliūdęs **dūlina**¹⁶ pro duris.

Dabar jisai bijo trobon beeiti.

1. **dienadaržis** – aikštė gyvuliams prie tvarto
2. **spaliai** – šiaudelių mediena, sutrinta į mažus gabaliukus
3. **apžabalęs** – kuris blogai mato, beveik aklas
4. **apleistas** – paliktas be priežiūros, labai vienišas
5. **patsai** – pats
6. **traiškanos** – panašus į pūlius skystis, nuo kurio sulimpa blakstienos
7. **vaikyti, vaiko, vaikė** – varinėjo, baidė
8. **apsnūsti, apsnūsta, apsnūdo** – pradėjo miegoti, snauditi
9. **šlamėti, šlama, šlamėjo** – čia: kažkas ėjo ir tyliai girdėjosi silpnas garsas
10. **guolis** – gyvūno, gyvulio gulimoji vieta
11. **pajauta** – pajutimas, jausmas
12. **viduaslis** – aslos, molinių trobos grindų vidurys
13. **kadaĩ** – seniai, kadaise
14. **vyti, veja, vijo** – vertė bėgti ar eiti
15. **tykoti, tyko, tykojo** – paslapčiomis žiūrėjo, laukė
16. **dūlinti, dūlina, dūlino** – pamažu ėjo, lėtai bėgo

Verčiau jau ant spalių gulėti: vis mažiau kitiems po kojom maišytis. Tiesa, troboj labai gera, pastalėj gulėti šilta. Bet kaulų graužti vis tiek jau nebegali, o nuo musių ir tenai sunku apsiginti. Ir čionai, jo senatvės pasigailėję, atneša jam kartais kruopų iš **geldelės**¹ palakti, o ne – tai išalkęs eina **pašalėmis**² tokio maisto ieškotų, į kurį seniau ir žiūrėti nežiūrėjo. Taip ir skursta senatvėj...

O juk buvo jaunas ir jisai, stiprus ir visų branginamas. Tada apsiginti nuo žmonių negalėjo. Su juo vaikai žaidė, jį račiukuos įsikinę važinėjo: nepyko ant jų Brisius, kad ir kartais visai be reikalo jam skaudžiai suduodavo, žinojo, kad mažas ir silpnas ir mažas **teišmano**³.

Jį troboj kiekvienas į save šaukė ir duona **penėjo**⁴, medžiotų su savim vedės. Ir varškės jam negailėjo, bet tik nuo jo namų nelėktų, galvijus **dabotų**⁵. O kiek dar, jau senas būdamas, juokų piemenims pridarydavo! Užmes jie, būdavo, ant Brisiaus galvos **čerkazėlį**⁶ ir turi, o vienam pasislėpti liepia; paskui paleidžia Brisius ieškotų. Ir visados surasdavo, nors tasai eglės viršūnėj būtų pasislėpęs. Susekdavo jo pėdsakus, apuostydavo medį, pakėlęs aukštyn snukį, imdavo loti. Neidavo, **kolei**⁷ tasai nulips. Pamatęs nuli-pantį, **nesitverdavo**⁸ iš džiaugsmo, šokinėdavo inkšdamas aplinkui ir, sugrįžęs į piemenis, iškišęs liežuvį, žiūrėdavo tai į juos, tai į krepšelius – žinojo, kad iš tenai būtinai gaus mėsos kruopelę ar duonos plutelę. Tačiau ir piemenys jį užmiršo...

Guli senas Brisius ant spalių ir sapnuoja. Mato jisai per miegą antis, kurias jo šeimininkas šaudo, o jisai iš vandens neša. Ir tiek tų ančių daug, tokios jos riebios! Primerkia Brisius akis ir saldžiai žiovauja, jas atsimindamas. Bet kaipgi jisai stebis, iš tiesų priešais save šeimininką su **šaudykle**⁹ už pečių pamatęs. Savo akim nenori tikėti: turbūt ir jį sapnuoja...

Bet aiškiai girdi, kaip tasai šaukia:

– Sa, Brisiau, sa!

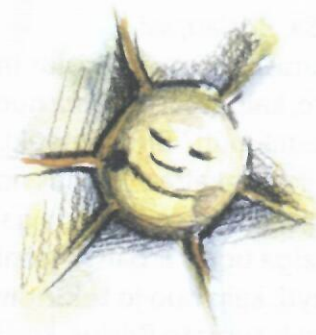
Tai, turbūt, iš jo, seno, juokias? Kam?

– Sa, Brisiau, sa! – vadina šeimininkas.

Brisius šiepia snukį, tartum norėdamas šyptelėti, bet tik kažin kaip gailiai inkščia...

– Sa, Brisiau, sa!..

Jisai nenorom atsikelia nuo spalių ir seka paskui, ne taip, kaip pirma – jaunas ir linksmas, bet paspaudęs uodegą ir nuliūdęs, kaip koksai kaltininkas.

1. geldelė – išdrožtas, pailgas indas
2. pašalė – vieta po stogu iš lauko pusės
3. išmanyti, išmano, išmanė – suprato, mokėjo, išgalvojo
4. penėti, peni, penėjo – šėrė, davė maisto
5. daboti, daboja, daboją – saugojo
6. čerkasas – naminis audeklas (Šis žodis dabartinėje kalboje praktiškai nevartojamas)
7. kolei – kol
8. netverti, netveria, netvėrė – nepajėgė išlaikyti ramus
9. šaudyklė – šaunamasis ginklas

Šeimininkas eina už **klojimo**¹ laukan ir atsigręždamas šaukia:

– Sa, Brisiau, sa!..

Pamiškėj sustoja. Brisius **inkščia**² bailiai ir žiūri į žmogų, tartum klausdamas, kam čionai jį atvedė. Mato, kaip tasai nusiima nuo pečių šaudyklę, atsitolina nuo jo kelis žingsnius ir pradeda į jį taikinti...

Negali būti? Brisius netiki. Tai tik pasijuokti iš jo nori. Bet kam taip baisiai iš seno juoktis? Kam? Juk jisai nekaltas... Brisius nori pasigerinti, **suvizginti**³ uodegą, bet iš baimės tupiasi ant paskutinių kojų, ir per jo snukį rieda gailios, karčios ašaros.

Staiga ugnis ir baisus trenksmas, – ir jisai griūva, **sopulio**⁴ pervertas. Pramerkęs akis tik spėja pamatyti, kaip nuo jo **tekinom**⁵ bėga žmogus, turėdamas rankoj šaudyklę...

Gal ir suprato Brisius, kodėl tasai žmogus jį užmušė; tik nebegalėjo suprasti, kodėl tekinom nuo jo pabėgo: juk jisai mirdamas tik kojas norėjo jam paskutinį kartą palaižyti...

1. klojimas – pastatas
javams krauti
2. inkšti, inkščia, inkštė –
tyliai cypė
3. vizginti, vizgina, vizgino
– judino, krutino
4. sopulys – skausmas
5. tekinom(is) – bėgte

2. Pagalvok ir atsakyk:

- Koks Brisius buvo jaunystėje?

- Koks Brisius buvo senatvėje?

- Kodėl šeimininkas nušovė Brisių?

- Ar teisingai Brisiaus šeimininkas su juo pasielgė? Kodėl?

3. Pabandyk įsivaizduoti, kad tu jau esi senas žmogus. Sukurk ir parašyk trumpą rašinėlį.

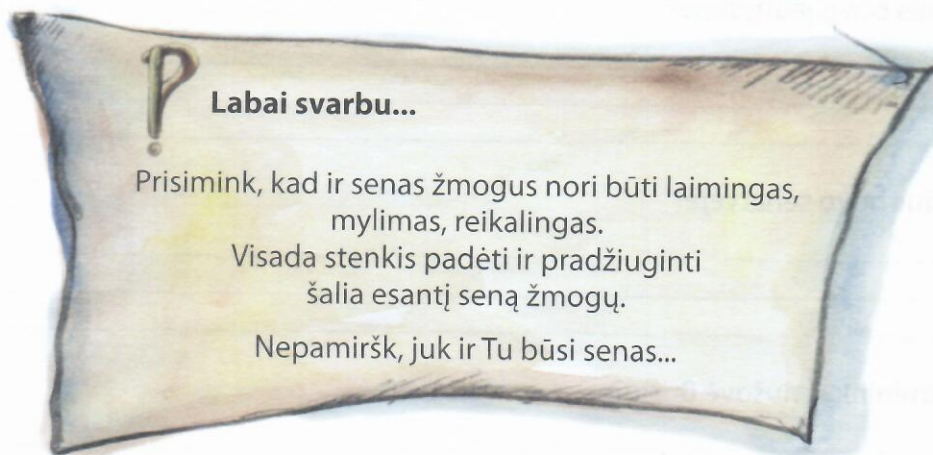
Po daug daug metų...

Kai man bus 70 metų,

O ir atrodysiu aš jau nebe taip, kaip jaunystėje.

Kai išeisiu į pensiją, turėsiu daug laisvo laiko, todėl galėsiu

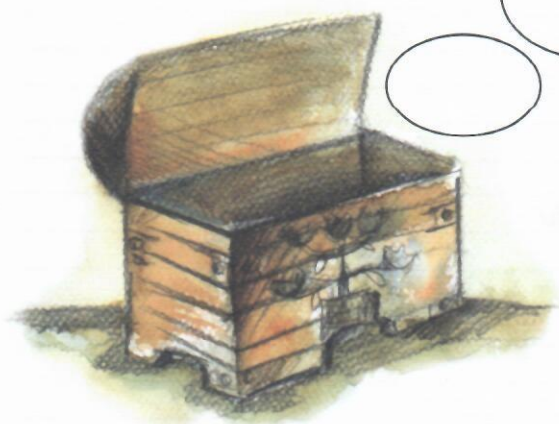
Nors būsiu senas(-a), tačiau labai laimingas(-a), nes

4.

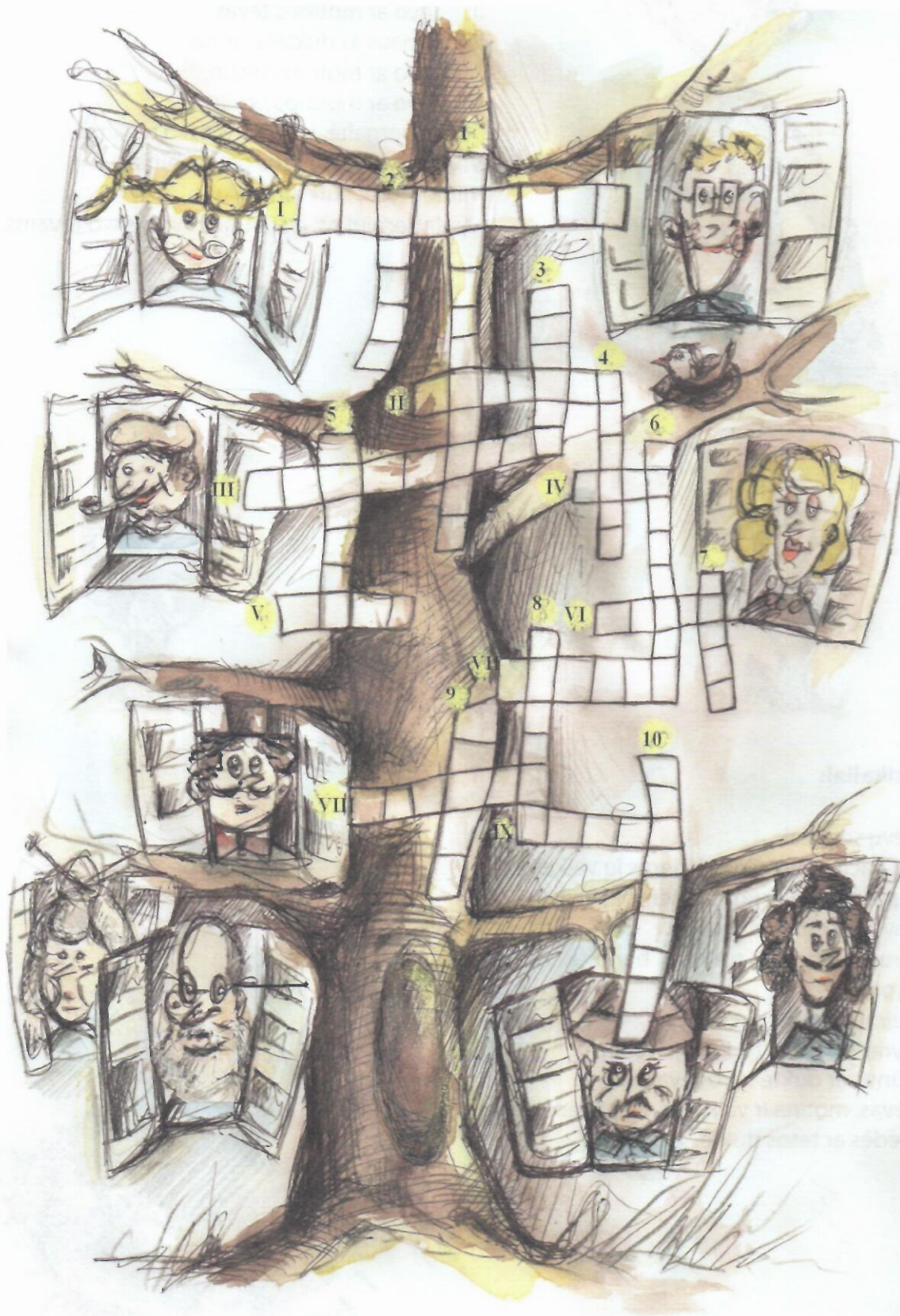
Sugalvok ir sudėk į gerumo skrynelę kuo daugiau darbų, poelgių, kuriais
Tu pradžiugintum seną žmogų ir padėtum jam.

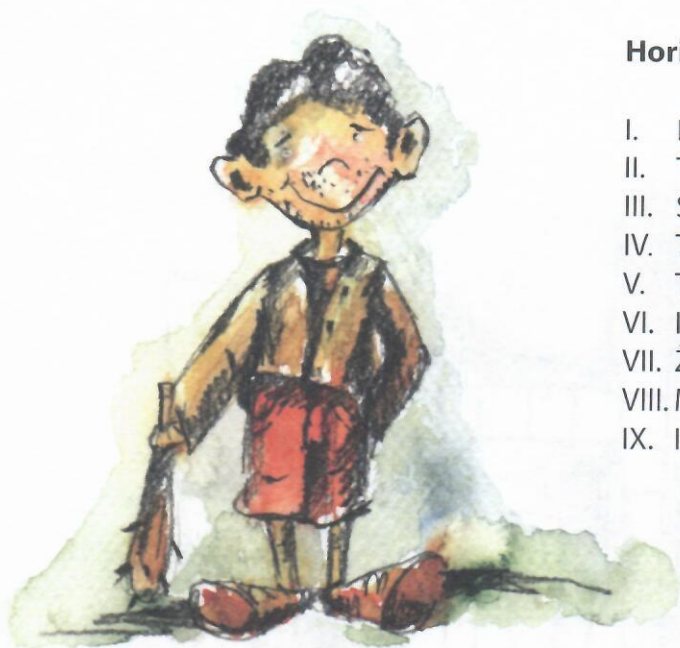

1.

Išspręsk kryžiažodį.

Horizontaliai:

- I. Dėdės ar tetos sūnus.
- II. Tėvo ar motinos tėvas.
- III. Sūnaus ar dukters sūnus.
- IV. Tėvo ar motinos sesuo.
- V. Tėvo ar motinos brolis.
- VI. Ir mergaitė, ir moteris savo tėvams.
- VII. Žmogaus asmens pavadinimas.
- VIII. Moteris, kuri turi vaikų.
- IX. Ir berniukas, ir suaugęs vyras savo tėvams.

Vertikaliai:

1. Tėvų seneliai.
2. Tų pačių tėvų duktė kitiems jų vaikams.
3. Tų pačių tėvų sūnus kitiems jų vaikams.
4. Tėvo ar motinos motina.
5. Grupė žmonių, turinčių bendrus netolimus protėvius.
6. Šeimos narys.
7. Vyras šeimoje, turinčioje vaikų.
8. Sūnus ar duktė savo tėvams.
9. Tėvas, motina ir vaikai, kurie gyvena kartu.
10. Dėdės ar tetos duktė.

2.

Pagal pavyzdį (žr. 25 psl.) nupiešk savo giminės medį ir pavadink giminaičius (Pvz.: senelis Romas).

Mano gyvenimo istorija

1. Nutiesk savo gyvenimo kelią: parašyk savo vardą, miestą, kuriame gimei, augai, lankai mokyklą, taip pat parašyk, kuo norėtum būti užaugęs. Remdamasis savo atsakymais, trumpai papasakok apie save.

Aš –

Miestas (kaimas),
kuriame gimiau:
.....

Miestas (kaimas), kuriame
gyvena mano seneliai:
.....

Miestas (kaimas),
kuriame gyvenu:
.....

Vaikų darželis,
kurį aš lankiau:
.....

Mokykla, kurioje aš
mokiausi:
.....

Mokykla, kurioje aš
mokausi:
.....

Kai užaugsiu,
norėčiau būti
.....

1. Sudaryk svarbių Tavo gyvenime žmonių sąrašą.

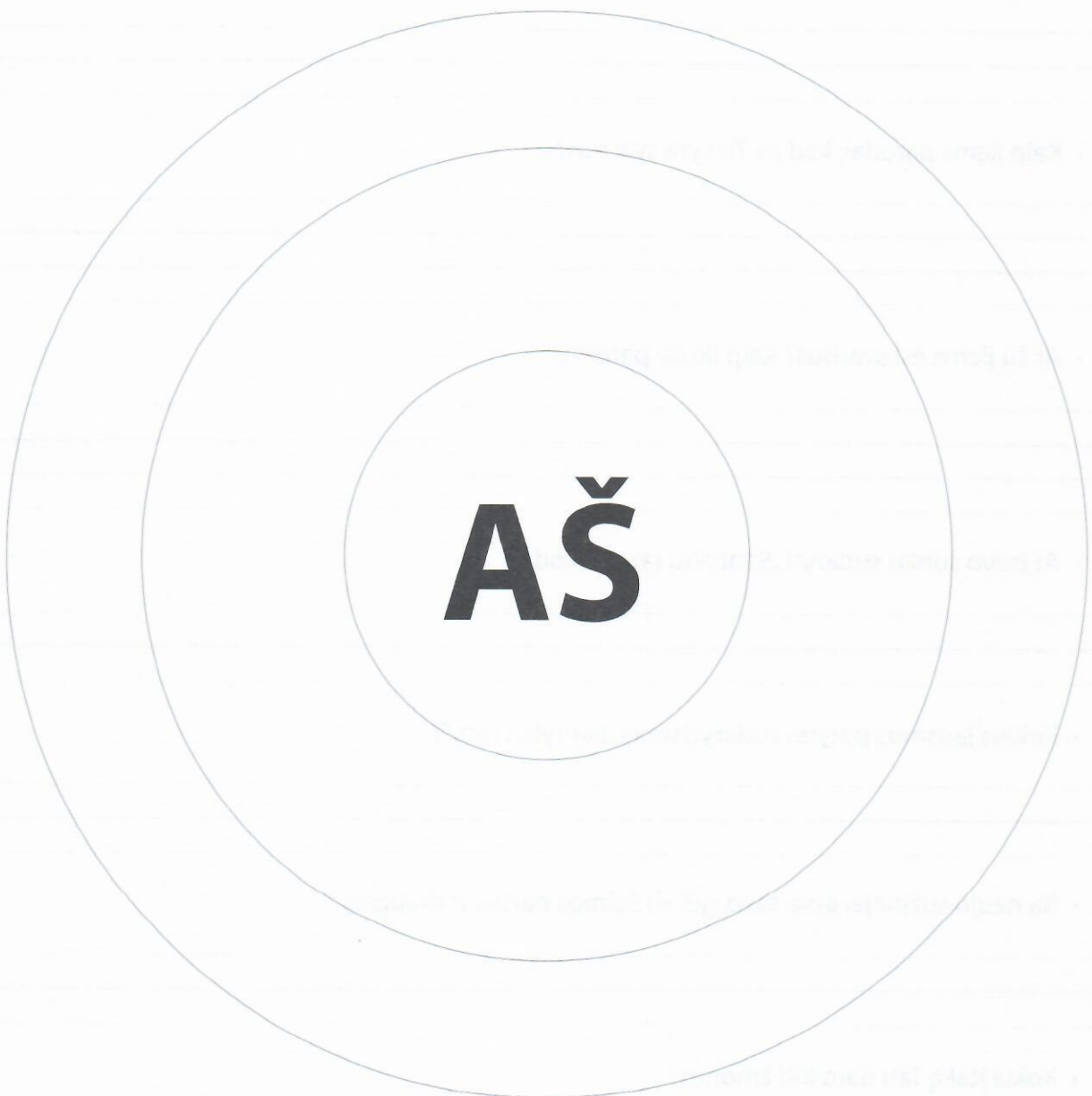
.....

.....

.....

.....

Perkelk juos į apskritimą „Santykių ratas“ pagal artimumą ir svarbą.

Santykių ratas

2. ? Pagalvok ir atsakyk:

- Kodėl pirmojo rato žmonės Tau tokie svarbūs?

- Kaip jiems parodai, kad jie Tau yra svarbūs?

- Ar Tu jiems esi svarbus? Kaip jie tai parodo?

- Ar buvo sunku sudaryti „Santykių ratą“ ir kodėl?

- Kokius jausmus patyrei sudarydamas „Santykių ratą“?

- Ką naujo sužinojai apie savo ryšį su šeimos nariais ir draugais?

- Kokią įtaką Tau daro kiti žmonės?

Šeima ir lytiškumas

Tavo maži darbeliai – didelis džiaugsmas tėveliams

1. **Perskaityk ir pagalvok, ar berniukas teisingai elgiasi su savo mama?**

TIEMS, KAS MANO, KAD TĖVAI JIEMS SKOLINGI

B. Ferrero

Mažas berniukas priėjo prie motinos, kai ji ruošė vakarienę, ir padavė popieriaus lapą. Motina nusišluostė rankas **prijuoste**¹ ir pradėjo skaityti:

už žolės nupjovimą – 20 Lt;

už šios savaitės savo kambario sutvarkymą – 4 Lt;

apsipirkimas parduotuvėje už tave – 2 Lt;

broliuko – kūdikio prižiūrėjimas, kai eidavai į parduotuvę – 1 Lt;

šiukšlių išnešimas – 4 Lt;

už gerus pažymius – 20 Lt;

už kiemo valymą ir **grėbstymą**² – 8 Lt;

iš viso skolinga: 59 Lt.

Motina pažvelgė į jį, ir berniukas pamatė jos akyse prabėgant prisiminimus. Ji paėmė tušinuką ir parašė:

už devynis mėnesius, kai
aš tave nešiojau savyje –
nemokamai;

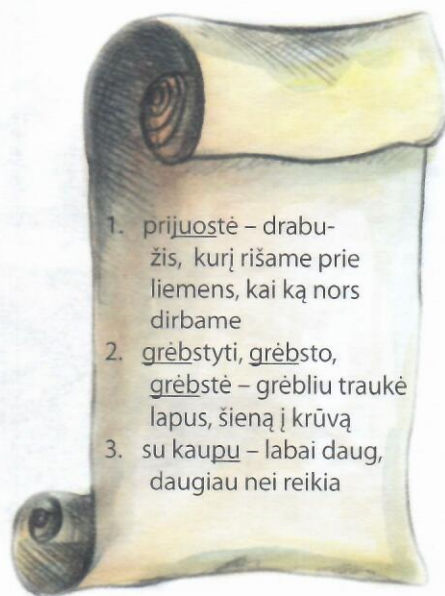
už visas naktis, praleistas
prie tavęs gydant ir mel-
džiantis už tave – nemo-
kamai;

už visus pastangų metus ir pralietas ašaras – nemokamai;

už visas naktis, praleistas baimėje dėl tavo ateities – nemoka-
mai;

už žaislus, maistą, drabužius ar netgi tavo nosies valymą – ne-
mokamai;

Sūnau, kai visa tai sudedi, mano meilės kaina tau – nemokama.
Kai berniukas perskaitė, ką jo motina parašė, su didelėmis aša-
rom akys, tiesiai pažvelgė į ją ir pasakė: „Mama, aš tave labai
myliu.“ Tada jis paėmė tušinuką ir didelėmis raidėmis parašė: „Ap-
mokėta su **kaupu**³.“

1. prijuostė – drabu-
žis, kurį rišame prie
liemens, kai ką nors
dirbame
2. grėbstyti, grėbsto,
grėbstė – grėbliu traukė
lapus, šieną į krūvą
3. su kaupu – labai daug,
daugiau nei reikia

2. **Perskaityk teiginius. Pagalvok ir parašyk, kaip juos supranti. Kaip manai, ar jie teisingi? Kodėl? Pasidalyk savo mintimis su klasės draugais.**

Žodis kartais būna skaudesnis už durklą.

Žodis žvirbliu išlekia, o jaučiu sugrįžta.

Tavo maži darbeliai – didelis džiaugsmas tėveliams

3.

Parašyk, kaip darbai pasiskirsto Tavo šeima.

Tavo darbai:

Mamos darbai:

Tėčio darbai:

4.

Nupiešk savo šeimą.

Tavo maži darbeliai – didelis džiaugsmas tėveliams

Labai svarbu...

Ar žinai, kas yra pareiga?

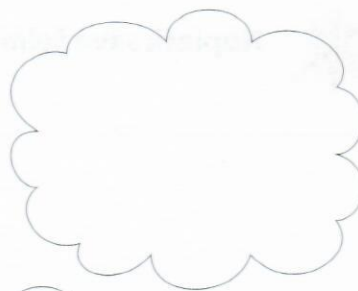
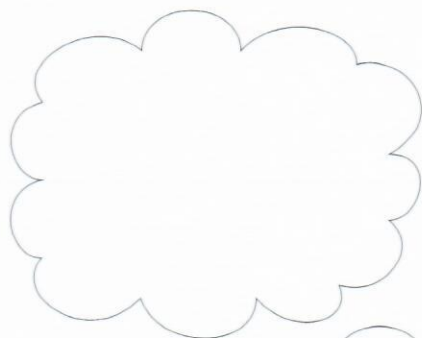
Pareiga yra tai, ką mes privalome, turime padaryti. Vaikai turi pareigų.

Jei Tu įprasi stropiai atlikti savo mažas pareigas, užaugęs būsi pareigingas tėvas, mama, mokytojas, gydytojas, vairuotojas... (ir pan.)

5.

Pagalvok ir į debesėlius įrašyk, už ką nori padėkoti savo tėveliams, globėjams, seneliams.

1.

Perskaityk.

KAIP TĖVAI SAVO VAIKUS MYLI

K. Sakalauskas-Vanagėlis

Perkūnas uždegė vieno ūkininko **kluoną**¹, ant kurio gandras buvo sukrovęs lizdą ir augino savo mažyčius vaikelius.

Jauni gandreliai **lakioti**² dar nemokėjo, todėl, tupėdami lizde, laukė savo liūdno galo.

Žmonėms gaila buvo nelaimingų paukščių, ir vienas jaunas berniukas jau buvo bešokęs jų gelbėti, bet liepsna ant sausų stogo šiaudų taip smarkiai **plito**³, kad **kopti**⁴ ant jo niekas nedrįso.

Senieji gandrai, pamatę nelaimę, puolė gelbėti savo mažyčių ir, nutvėrę juos, bandė pernešti į kitą vietą; bet negalėjo jų pakelti, nes paukšteliai buvo per sunkūs.

Lizdas pradėjo liepsnoti... Tada gandrienė atsitūpė ant jo ir, apdengusi sparnais savo vaikučius, drauge su jais žuvo liepsnose.

1. kluonas – pastatas javams krauti, laikyti
2. lakioti, lakioja, lakiojo – skraidė
3. plisti, plinta, plito – didėjo
4. kopti, kopia, kopė – lipo

2.

Prisimink ir trumpai papasakok...

- Kas atsitiko ūkininko kieme?
- Ką veikė gandras ant ūkininko kluono?
- Kodėl gandrui neskrido iš savo lizdo?
- Ar žmonės padėjo gandrui? Kodėl?
- Kodėl gandrai neišgelbėjo savo vaikų?
- Kaip pasielgė gandrienė, negalėdama padėti savo vaikams?

Labai svarbu...

Prisimink, kad auksiniai žodžiai yra šie:

„Sveikas!“, „Labas!“, „Būkite laimingas!“, – ir jie nieko nekainuoja...

Bibliotekoje, poliklinikoje, mokykloje – visur,

kur tik būsi, pasakyk magišką žodį „prašau“, ir Tau visi nusišypsos.

Gavęs dovanėlę ar atsakymą į savo klausimą, visada duok grąžą: „Ačiū.“

Būk mandagus. Jei ką nors netyčia įžeidei ar stumtelėjai –

visada atsiprašyk. Juk tai nieko nekainuoja.

Šeima

3.

Surask ir sujunk žodžių, kuriais išreiškiame mandagumą, poras.

AČIŪ

LABA DIENA

SKANAUS

LABOS NAKTIES

IKI PASIMATYMO

AČIŪ, KAD PAKVIETEI

ATSIPRAŠAU

VISO GERO

LABANAKTIS

SĖKMĖS

AČIŪ, KAD ATĖJAI

AŠ TAU ATLEIDŽIU

PRAŠOM

AČIŪ

1.

Perskaityk ir pasakyk, kodėl reikia būti švariame?
Sugalvok ir užrašyk eilėraščiui pavadinimą.

.....
(Vieta pavadinimui)

Buvo vaikas, vaikas **paikas**¹,
Keistas, mažučiuks,
Nesiprausęs, netvarkingas,
Augo lyg paršiukas.

Kalakutai burbuliuoja,
Žąsinai gadena
Ir vargšelį nabagėlį
Nusiprausti **gena**²...

O vaikai kiemely žaidžia,
Krykštauja³ ir juokias...
Bijo vandens, bijo muilo
Gal tiktai apuokas?..

Grūdink⁴ kūną, grūdink valią, –
Tad ir būsi sveikas...
Tikrą tiesą, šventą tiesą
Žino jau ir vaikas...

1. paikas, paika – kvailas
2. ginti, gena, ginė – varė
3. krykštauti, krykštauja,
krykštavo – džiaugs-
mingai šūkavo
4. grūdinti, grūdina,
grūdino – darė tvirtą,
stiprų, sveiką

Švara

2.

Surask ir išbrauk (⇔ ⇕) žodžius: *muilas, šampūnas, šepetėlis, pasta, kempinė, rankšluostis, muilinė, puodelis, šukos, šepetys, kremas, popierius, dezodorantas.*

M	U	I	L	A	S	Š	E	N	F	M	P	S
Ę	P	K	R	E	M	A	S	U	I	U	O	P
G	U	A	E	T	Š	M	K	P	B	I	P	A
T	O	E	M	Š	E	P	E	T	Ė	L	I	S
Z	D	O	U	P	P	Ū	M	E	T	I	E	T
D	E	I	I	S	E	N	P	D	J	N	R	A
V	L	Y	E	O	T	A	I	V	N	Ė	I	L
C	I	T	A	K	Y	S	N	T	I	E	U	R
N	S	R	D	U	S	A	Ė	C	R	I	S	R
R	A	N	K	Š	L	U	O	S	T	I	S	Y
D	E	Z	O	D	O	R	A	N	T	A	S	E

P

Labai svarbu...

Netingėkite praustis.

Dantukus valykite du, tris kartus per dieną.

Neužmirškite nusikarpyti rankų ir kojų nagų... Juk Jūs ne pelytės?

Vonioje maudykitės kuo dažniau, o duše – kasdien...

3. Į langelius įrašyk tinkamas asmens higienos priemones.

Burnos higiena	Plaukų priežiūra	Kūno švara
Dantų siūlas	Balzamas	Muilas

Svetimi žmonės

1.

Perskaityk, pagalvok ir pasakyk, ką mergaitės darė blogai? Sugalvok ir užrašyk istorijai pavadinimą.

.....
(Vieta pavadinimui)

Giedrė ir Laura – pačios geriausios draugės. Jos mėgsta žaisti lauke, prie namų. Kartą prie jų priėjo vyras ir paklausė, ar jos nematė nedidelio rudo šuniuko, kuris bėgioja su nutrūkusiu **pavadėliu**¹. Mergaitės atsakė, jog nematė. Vyras paprašė, kad mergaitės padėtų jam jo paieškoti.

Mergaitės, kurios labai myli gyvūnėlius, norėjo padėti surasti **paklydusį**² šunelį ir nuėjo kartu su vyru į netoliese esantį miškelį. Šunelio nerado, tačiau nepažįstamasis jas pavaišino saldainiais.

Kai parbėgo į savo kiemą, mergaitės džiaugėsi gautais saldumynais ir apie tai, kas nutiko, greitai pamiršo.

Rytojaus dieną vyras vėl atvažiavo, paklausinėjo, ar vaikai nematė šuns. Jis pasakė, jog gyvena netoliese ir namie turi savo šuns nuotrauką. Pakvietė mergaites į svečius. Giedrė ne labai norėjo eiti pas nepažįstamąjį į namus, bet Laura **įkalbėjo**³. Mergaitėms atrodė, kad jos pažįsta šį dėdę ir gali juo pasitikėti.

Savo namuose nepažįstamas vyras vėl pavaišino mergaites saldumynais ir išėjo į kitą kambarį. Jis pasakė, kad atneš nuotraukas. Mergaitės apžiūrėjo kambarį ir pastebėjo, kad šiuose namuose stovi keistos didelės lempos, panašios į **prožektorius**⁴. Į kambarį grįžo vyras, bet nuotraukos neturėjo. Rankose jis laikė fotoaparata. Vyras paklausė, ar galėtų mergaites nufotografuoti. Mergaitės sutiko. Vyras paprašė nieko niekam nepasakoti...

1. pavadėlis – virvė, kurią riša prie gyvūno, gyvulio kaklo
2. paklydęs, paklydusi – kuris nežino, neranda kelio namo
3. įkalbėti, įkalba, įkalbėjo – įtikinėjo, įteigė, privertė pakeisti nuomonę
4. prožektorius – prietaisas, kuris nukreipia kur nors šviesą, švaitas

P

Labai svarbu...

Nekalbėk su žmonėmis, kurių nepažįsti, net jeigu jie atrodo labai mieli ir draugiški.

Nekalbėk su nepažįstamaisiais, kai jie sustoja ir kalbina Tave iš automobilio.

Gerusia – nueik tolyn. Neik pas mažai pažįstamus žmones į jų namus (netgi pas kaimynus, kuriuos pažįsti tik iš matymo),

nors jie kvies pas save tiesiog pasišnekėti ar sakys, kad pavaišins ledais, duos atsigerti. Neimk jokių daiktų! Nesileisk fotografuojamas, fotografuojama!

Visada ieškok pagalbos – papasakok suaugusiems, jeigu nepažįstamieji be aiškos priežasties kalbina Tave ar Tavo draugus.

2. ? Atsakyk į klausimus. Pažymėk teisingą atsakymą.

1. Ką užkalbino nepažįstamas vyras?
 - a) dvi mergaites;
 - b) seną moterį;
 - c) draugą.
2. Ko ieškojo vyras?
 - a) katino;
 - b) savo dukros;
 - c) rudo šuniuko.
3. Ko vyras prašė mergaičių pirmą kartą?
 - a) padėti surasti paklydusį šuniuką;
 - b) padėti pereiti per gatvę;
 - c) pasakyti, kiek valandų.
4. Kur pirmą kartą mergaitės nuėjo su nepažįstamu vyru?
 - a) į autobusų stotį;
 - b) į miškelį;
 - c) į prekybos centrą.
5. Ką darė vyras, kai nerado šunelio?
 - a) verkė;
 - b) pyko ant mergaičių;
 - c) mergaites pavaišino saldainiais.
6. Kaip jautėsi mergaitės, kai sugrįžo į kiemą?
 - a) liūdėjo ir gailėjo šunelio;
 - b) džiaugėsi saldumynais;
 - c) apie įvykį papasakojo tėvams.
7. Ką vyriškis darė kitą dieną?
 - a) vėl atėjo į kiemą;
 - b) surado šunelį;
 - c) miegojo.
8. Kur šį kartą vyras kvietė mergaites?
 - a) į kiną;
 - b) į savo namus;
 - c) į kavinę.
9. Kodėl vyras pasikvietė mergaites į savo namus?
 - a) norėjo parodyti dingusio šunelio nuotrauką;
 - b) norėjo mergaites nufotografuoti;
 - c) norėjo mergaites pavaišinti saldainiais.
10. Kaip Tu manai, ar teisingai elgėsi mergaitės? Kodėl?

Svetimi žmonės

3. Įrašyk tinkamus žodžius.

Aš ...^{neimu}
iš nepažįstamų žmonių
saldainių.

Nepažįstamas vyras
mane kviečia į savo namus.
Aš

Mane nuskriaudė
nepažįstamas
žmogus.

Aš

Mano draugė pasigyrė,
kad ją fotografavo
nepažįstamas vyras.
Aš privalau

Namuose esu vienas (viena).
Už durų stovi nepažįstamas žmogus
ir prašo įsileisti jį į vidų.
Aš žinau, kad

Jeigu nepažįstami žmonės
mane mėgina įsitempti į
savo automobilį
arba namo rūšį,
aš

Jeigu mane užpuolė,
nuskriaudė ar įvyko nelaimė,
pagalbos prašau
telefono numeriu

Jei negaliu pagalbos išsikviesti pats
(pati), aš

1. Perskaityk ir pagalvok, ar gerai elgėsi mokiniai su Austėja? Kaip jautėsi Austėja?

AUSTĖJOS KUPRINĖ

Vienuolikametė Austėja mokosi penktoje A klasėje. Ji turi keletą draugų, bet artimiausiai bendrauja su Milda – su ja sėdi per visas pamokas. Šiandien Austėjai klasėje nutiko labai nemalonius dalykas. Per ilgą pertrauką, prieš pat prasidedant pamokai, į klasę **įvirtęs**¹ Rokas **pačiupo**² Austėjos kuprinę ir pradėjo ją erzinti: „Jei pasieksi – atiduosiu! Jei nepasieksi – aš ją iškraustysiu ir pasižiūrėsiu, ką tu ten nešiojiesi.“

Austėja nenorėjo, kad Rokas žiūrėtų, kas yra jos kuprinėje, tad visais būdais stengėsi ją iš Roko atimti. Iš pradžių gražiuoju prašė atiduoti, paskui pradėjo Roką gaudyti, stengdamasi pasiekti kuprinę. Tačiau Rokas nė nesiruošė jos atiduoti.

Iš pradžių jis tik mėgino **išsisukti**³ iš Austėjos ir neatiduoti jos kuprinės, o vėliau pradėjo mėtyti ją kitiems vaikams: metė Linui, kuris pagavęs kuprinę paerzino Austėją ir toliau ją perdavė Greta, ši metė ją vėl Rokui, o Rokas – Sandrai. Dar klasėje buvo trys **bendraklasiai**⁴ – Lilija, Monika ir Saulius. Jie nemetė kuprinės, tačiau ir Austėjai nepadėjo.

Taip vaikai metė Austėjos kuprinę, kol į klasę sugrįžusi Austėjos draugė Milda pagavo ją ir atidavė ją Austėjai.

1. **įvirti**, **įvirta**, **įvirto** – smarkiai įbėgo, labai greitai, netikėtai įėjo
2. **pačiupti**, **pačiumpa**, **pačiupo** – staiga paėmė, atėmė
3. **išsisukti**, **išsisuka**, **išsisuko** – išsivadavo, pabėgo, išsilaisvino
4. **bendraklasiai** – vaikai, kurie mokosi vienoje klasėje

Patyčios

Labai svarbu...

Patyčios – tai elgesys, kuriuo žmonės žemina, skaudina vieni kitus.

PATYČIŲ TAIKINYS – žmogus, kuris kenčia nuo patyčių.

Skriaudėjas – žmogus, kuris sugalvoja ir pradeda tyčiotis iš kito, taip pat jis į savo veiklą stengiasi įtraukti ir kitus asmenis.

Stebėtojai, palaikantys skriaudėją – tai grupė žmonių, kurie patys patyčių nepradeda, bet prisideda prie skriaudėjų, kartu su jais tyčiojasi ir erzina skriaudžiamą asmenį.

Neutralūs stebėtojai – tai žmonės, kurie stebi, kas vyksta. Jie nesityčioja kartu su skriaudėju, bet ir negina patyčių taikinio.

Stebėtojai, kurie palaiko skriaudžiamą asmenį – tai žmonės, kurie nepritaria patyčioms ir nori, kad jų nebūtų. Jie yra gynėjai.

2.

Remdamasis tekstu „Austėjos kuprinė“, įrašyk patyčių dalyvių pavadinimus ir jų vardus.

Neutralūs stebėtojai:

Lilija, Monika, Saulius.

3.

Žaibuose įrašyk, kurie žodžiai, Tavo nuomone, reiškia patyčias:

prasivardžiavimas, apkabinimas, erzinimas, pabučiavimas, pamokymas, pinigų ir įvairių daiktų atiminėjimas, stumdymas, mušimas, gąsdinimas, spardymas, pasijuokimas iš kito, negražių žinučių siuntimas.

Patyčios

1.

Perskaityk.

MERGAITĖ, KURI BUVO KITOKIA

Elena buvo maža devynerių metų mergaitė. Ji nelabai gerai mokėsi, nes **prastai**¹ matė, kas parašyta ant lentos. Elena nežinojo, kad jos akys nelabai stiprios.

Kai mergaitė pasiskundė mamai akimis, ši nuvedė ją pas akių gydytoją. Gydytojas pasakė, kad Elena **trumparegė**². Jai reikėtų nešioti akinius, tada viskas bus gerai.

Atėjo diena, kai mergaitė gavo akinius. Ji juos užsidėjo ir, ... O – koks skirtumas! Staiga vaizdas pasidarė aiškus, spalvos tapo ryškesnės, tai buvo taip gražu, kaip stebuklas. „O, – pagalvojo ji, – tai nuostabu. Aš galėsiu viską gerai matyti lentoje ir greitai pasivysiu kitus moksle.“ Tik Elena nežinojo, kokie **nedori**³ gali būti žmonės.

Kitą dieną ji nuėjo į mokyklą su akiniais, bet neilgai pabuvo žaidimų aikštelėje. Keletas nedorių berniukų ir mergaičių priėjo prie jos ir pradėjo tyčiotis: „Elena su akiniais. Argi ji neatrodo juokingai? Keturakė! Keturakė!“ – **skandavo**⁴ jie, šokdami aplink ją ir erzindami.

Vargšė Elena. Ji pravirko. Visas džiaugsmas dėl to, kad ji gali gerai matyti, pradingo ir staiga ji pradėjo nekęsti akinių. Jie padarė ją kitokią nei kiti vaikai.

Laimei, tuo metu, kai iš jos tyčiojosi, į žaidimų aikštelę atėjo dvi Elenos draugės. Jos pamatė, kas ten vyksta, labai supyko ir nuskubėjo prie Elenos. „Jūs esate žiaurūs, nedori, nemąstantys žmonės, – šaukė jos skanduojančiams vaikams, – džiaukitės, kad galite gerai matyti be akinių ir pasigailėkite Elenos, kuriai akiniai turi padėti matyti. Jūs esate negailestingi ir turėtumėte gėdytis.“

Vaikai nustojo šokę aplink mergaitę, kai kurie paraudo iš gėdos ir nuleido galvas.

„Atleisk man, Elena, – pasakė vienas iš jų, – aš nenorėjau tavęs įžeisti. Atleisk man.“

Atsiprašė ir kiti vaikai. Vienas pavaišino ją saldainiais, o kitas pasakė, jog padės jai skaityti.

Elenai diena baigėsi gerai.

2. Prisimink ir trumpai papasakok...

- Kodėl Elena blogai mokėsi?
- Ką mergaitei pasakė akių gydytojas?
- Kodėl žaidimų aikštelėje pravirko Elena?
- Kaip pasikeitė vaikų elgesys, kai žaidimų aikštelėje pasirodė Elenos draugės?
- Ar galima tyčiotis iš žmonių, kurie yra kitokie? Kodėl?

3. Sujunk žodžių poras, jas sunumeruok eilės tvarka.

Elena buvo

Atėjo diena,

Elena nežinojo,

Elenos draugės

Ji blogai mokėsi,

Ji nuėjo į mokyklą su akiniais, ir

Vaikai atsiprašė ir

Kai Elena pasiskundė akimis,

nes prastai matė.

ją nuvedė pas gydytoją.

kokie nedori gali būti žmonės.

vaikai iš jos ėmė tyčiotis.

pavaišino Eleną saldainiais.

devynerių metų mergaitė.

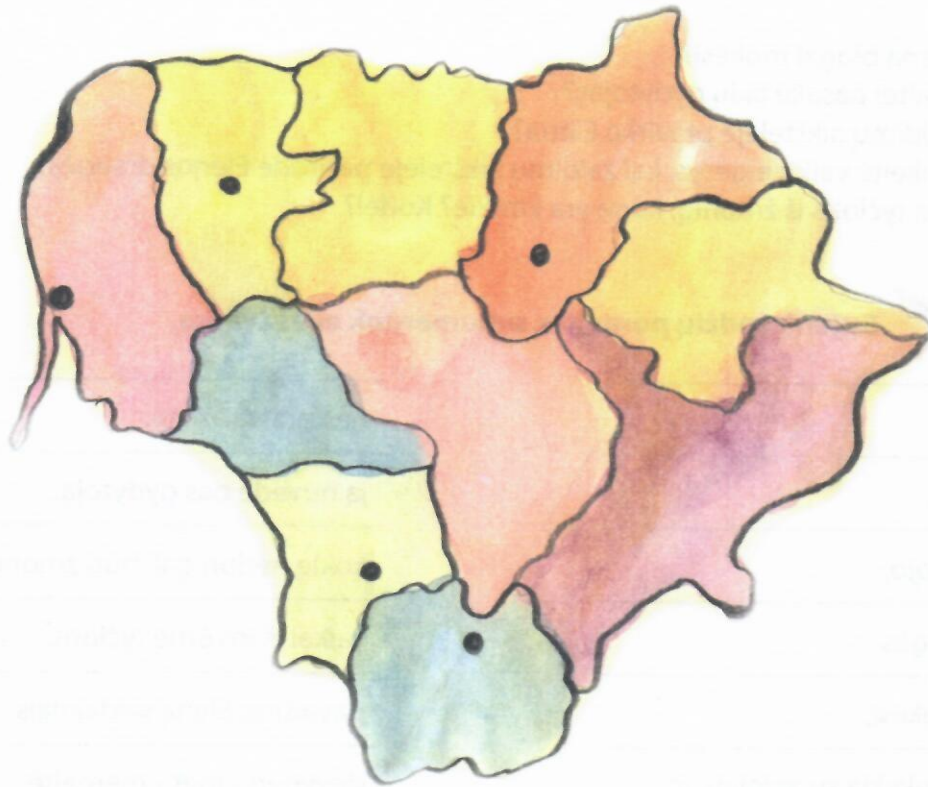
pamokė nedorus vaikus.

kai Elena gavo akinius.

Labai svarbu...

Patyčios – blogas ir kitiems nemalonus elgesys.
Tu žinai, kad nemalonu, kai iš Tavęs juokiasi, Tave skriaudžia, erzina...
Todėl elkis su kitais taip, kad Tau ir visiems būtų gera.

Pilietiskumas, tautiškumas, tradīcijas

1. Perskaityk ir įsidėmėk.

Lietuva – **nepriklausoma**¹ **demokratinė**² respublika. Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas, Vyriausybė ir Teismas.

Valstybės herbas: nuo 1991 m. valstybės herbas yra baltas **Vytis**³ raudoname **fone**⁴.

Valstybės (tautinė) vėliava susideda iš trijų lygių **horizontalių**⁵ juostų: viršutinė – geltona, vidurinė – žalia, žemutinė – raudona.

Valstybinis himnas: Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė“, kuriam teksto autorius sukūrė ir muziką, 1919 m. **oficialiai**⁶ paskelbta tautos himnu.

Plotas: 65 300 kv. km. Apie trečdalį teritorijos užima miškai; 4,5 proc. – vidaus vandenys. Lietuvoje yra per 2800 ežerų, didesnių kaip 0,5 ha, ir 18 upių, ilgesnių kaip 100 km.

Gyventojų skaičius: 3,24 mln. (2011 m. gyventojų surašymo duomenimis.)

Kalba: valstybinė kalba – lietuvių.

Sostinė: Vilnius.

Didžiausi miestai pagal gyventojų skaičių: Vilnius – 554 tūkst.; Kaunas – 336 tūkst.; Klaipėda – 177 tūkst.; Šiauliai – 120 tūkst.; Panevėžys – 109 tūkst. gyventojų.

Kurortai⁷: pajūrio kurortai – Palanga ir Neringa; gydomieji – Druskininkai ir Birštonas.

Lietuva didžiuojasi etnografiniais, tautiniais įvairiaspalviais drabužiais, dainomis, pasakų ir sakmių gausybe, tarmių skambumu ir kalba.

1. **nepriklausomas**, **nepriklausoma** – veikiantis pats, laisvas
2. **demokratinis**, **demokratinė** – priklausantis nuo visų valstybės žmonių valios
3. **vytis** – Lietuvos valstybės herbo ženklas, vaizduojantis karį, sėdintį ant žirgo
4. **fonas** – spalvinis piešinio, dailės kūrinio pagrindas
5. **horizontalus**, **horizontali** – kurio padėtis gulima
6. **oficialiai** – viešai, atvirai
7. **kurortas** – vietovė, kurioje žmonės atostogauja, kurioje yra veikiančių gydyklų

2. Pagalvok ir atsakyk:

1. Kas šiuo metu yra Lietuvos prezidentas?
2. Išvardyk, kas pavaizduota valstybės herbe.
3. Išvardyk Lietuvos vėliavos spalvas. Ar žinai, ką jos reiškia?
4. Kas parašė valstybinį himną?
5. Išvardyk didžiausius Lietuvos miestus. Kuris iš jų yra sostinė?
6. Išvardyk kurortus, kurie yra prie Baltijos jūros.

Lietuvos etnografiniai regionai

1.

Perskaityk. Parašyk Lietuvos regionų pavadinimus, didžiausius jų miestus.

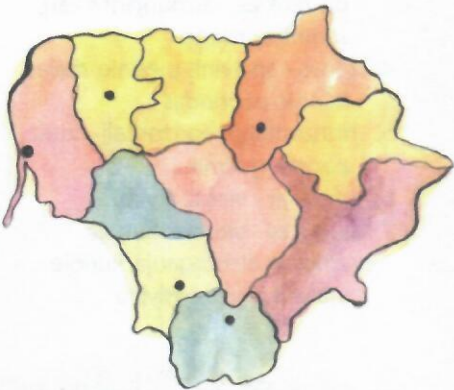
Pagal kultūrinius ir tarmių skirtumus Lietuva dalijama į penkis **regionus**¹: Aukštaitiją (šiaurės–rytų ir rytų Lietuva), Dzūkiją (pietryčių–pietų Lietuva), Suvalkiją (pietų–pietvakarių Lietuva kitapus Nemuno upės), Žemaitiją (šiaurės vakarų–vakarų Lietuva), Mažąją Lietuvą (pietvakarių–vakarinis Lietuvos pakraštys).

Aukštaitija

Aukštaičių žemės (dabartinė šiaurinė–rytinė Lietuvos dalis) – **pirminis**² Lietuvos valstybės **branduolys**³. Aukštaitija – didžiausias Lietuvos **etnografinis**⁴ regionas. Šio krašto audiniuose ir tautiniuose kostiumuose **vyrauja**⁵ linksmos, šviesios spalvos. Čia giedamos tūkstantmetės aukštaičių dainos – **sutartinės**⁶. Aukštaitija – tai aludarių kraštas. Didžiausias Aukštaitijos miestas – Panevėžys.

Žemaitija

Žemaitija – etnis regionas dabartinėje Šiaurės Vakarų Lietuvoje. Žemaičių regiono sostine laikomas Telšių miestas. Sakoma, kad žemaičiai yra **užsispyrę**⁷ ir **ištikimi**⁸. Žemaitijoje **klestėjo**⁹ amatai – **dailidės**¹⁰ statydavo namus, gamindavo baldus, ratelius siūlams verpti; darbo turėjo kubiliai, klumpadirbiai, batsiuviai, siuvėjai, audėjos, račiai, kalviai, kailiadirbiai. Ypač **populiari**¹¹ buvo puodininkystė.

1. regionas – didelė žemės, krašto teritorijos dalis
2. pirminis, pirminė – ankstesnis už kitus, pirmas
3. branduolys – svarbiausia dalis
4. etnografija – tautos buities, papročių, kultūros ypatybės
5. vyrauti, vyrauja, vyraavo – dažniausiai buvo, pasitaikė
6. sutartinė – daugiabalsė lietuvių liaudies daina
7. užsispyręs, užsispyrusi – dažnai nesutinkantis su kitais, tas, kuris tvirtai laikosi tik savo nuomonės
8. ištikimas, ištikima – atsidavęs, patikimas
9. klestėti, klesti, klestėjo – gerai sekėsi, augo
10. dailidė – medinių namų statytojas, baldų, įvairių daiktų iš medžio dirbėjas
11. populiarus, populiari – labai paplitęs, žinomas

Mažoji Lietuva

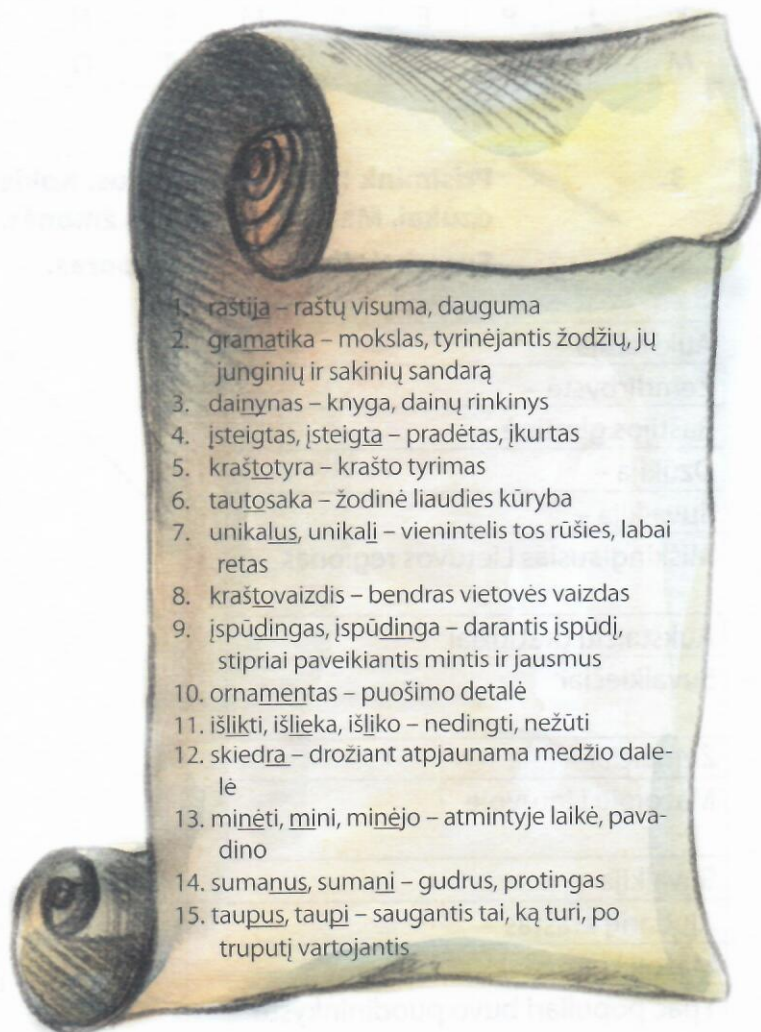
Mažosios Lietuvos regionas – tai Klaipėdos kraštas. Ši Mažosios Lietuvos dalis yra lietuvių **raš-tijos**¹ gimtinė – čia išleista pirmoji lietuviška knyga, pirmoji **gramatika**², pirmasis **dainynas**³, **įsteigtas**⁴ pirmasis Lietuvos **kraštotyros**⁵ būrelis, kur pirmiausia imta rinkti lietuvių **tautosaką**⁶, tirti lietuvių kalbą; atidarytos pirmosios lietuviškos mokyklos. Mažoji Lietuva – tai labai skirtinga **unikalaus**⁷ grožio gamta ir viena už kitą įdomesnės vietovės. Šiame regione yra vienas gražiausių Europos **kraštovaizdžių**⁸ – Kuršių nerija. Išskirtinė ir **įspūdinga**⁹ trobų puošyba – **ornamentais**¹⁰, lentelėmis. Didžiausias Mažosios Lietuvos miestas – Klaipėda.

Dzūkija

Dzūkija / Dainava yra Lietuvos pietryčiuose. Dzūkija – nederlingiausias, tačiau miškingiausias Lietuvos regionas. Tad miškas buvo ir dabar dar daugeliui gyventojų yra pagrindinis pragyvenimo šaltinis. Dzūkijoje iki šiol **išliko**¹¹ beveik visi senoviniai verslai. Trobesiai, baldai, namų daiktai – viskas savo rankomis kuriama; čia daug stalių, puodžių, kalvių, pynėjų iš vytelių ir **skiedrų**¹², medžio drožėjų, keramikos meistrų. Tokios pat auksarankės yra ir dzūkės – jos turbūt kūrybingiausios audėjos visoje Lietuvoje, puikios mezgėjos ir siuvinėtojos, šiaudelių narstytojos. Dzūkija nuo seno **minima**¹³ kaip dainingiausias kraštas, kuriame dainuoja ir jaunas, ir senas. Didžiausias Dzūkijos miestas – Alytus.

Suvalkija

Suvalkija / Sūduva (Suvalkija) – regionas yra pietinėje–pietvakarinėje Lietuvos dalyje už Nemuno upės, tad kartais vadinama ir Užnemune. Suvalkiečiai iš visų dabartinės Lietuvos etninių regionų gyventojų rašytiniuose šaltiniuose yra paminėti anksčiausiai. Pagrindinis verslas buvo ir yra žemdirbystė. Suvalkiečiai **sumanūs**¹⁴ ir labai **taupūs**¹⁵. Didžiausias Suvalkijos miestas – Marijampolė.

1. **raš-tija** – raštų visuma, dauguma
2. **gramatika** – mokslas, tyrinėjantis žodžių, jų junginių ir sakinių sandarą
3. **dainynas** – knyga, dainų rinkinys
4. **įsteigtas, įsteigta** – pradėtas, įkurtas
5. **kraštotyra** – krašto tyrimas
6. **tautosaka** – žodinė liaudies kūryba
7. **unikalus, unikali** – vienintelis tos rūšies, labai retas
8. **kraštovaizdis** – bendras vietovės vaizdas
9. **įspūdingas, įspūdinga** – darantis įspūdį, stipriai paveikiantis mintis ir jausmus
10. **ornamentas** – puošimo detalė
11. **išlikti, išlieka, išliko** – nedingti, nežūti
12. **skiedra** – drožiant atpjaunama medžio dalelė
13. **minėti, mini, minėjo** – atmintyje laikė, pavadino
14. **sumanus, sumani** – gudrus, protingas
15. **taupus, taupi** – saugantis tai, ką turi, po truputį vartojantis

Lietuvos etnografiniai regionai

2.

Surask ir išbrauk (↔ ↕) Lietuvos regionų pavadinimus: Aukštaitija, Dzūkija, Suvalkija, Žemaitija, Mažoji Lietuva.

A	Ž	A	U	K	Š	T	A	I	T	I	J	A	N	S
K	M	Ž	Y	S	P	Š	R	O	Y	A	O	R	E	I
I	L	I	U	Ž	S	P	Y	D	F	R	U	Ž	K	K
L	A	L	I	E	Ž	Z	A	Z	I	U	P	I	J	O
M	I	D	O	K	F	D	S	Ū	Y	K	J	I	U	S
S	T	A	S	U	V	A	L	K	I	J	A	Ž	S	E
A	R	I	L	F	É	E	T	I	H	F	B	E	I	T
P	Š	Y	U	K	K	U	I	J	E	D	A	L	J	E
I	M	I	O	P	Ž	E	M	A	I	T	I	J	A	I
L	N	M	I	L	P	S	T	R	P	E	T	A	S	M
B	L	C	K	R	A	J	P	U	E	I	A	Ž	I	A
J	I	A	S	S	J	O	P	K	U	E	R	E	R	L
M	A	Ž	O	J	I	L	I	E	T	U	V	A	U	A
K	J	P	E	S	M	E	N	S	D	Ū	T	I	Ž	S
M	Ū	Ž	A	P	D	T	O	I	R	N	J	S	A	Ž

3.

Prisimink Lietuvos regionus. Kokie yra žemaičiai, aukštaičiai, suvalkiečiai, dzūkai, Mažosios Lietuvos žmonės.

Surask tinkamas teiginių poras.

Aukštaitija –	Dzūkija.
Žemdirbystė –	yra užsispyrę ir ištikimi.
Raštijos gimtinė –	pagrindinis suvalkiečių verslas.
Dzūkija –	Žemaitijoje.
Suvalkija –	sumanūs ir labai taupūs.
Miškingiausias Lietuvos regionas	trobos puošiamos įvairiais ornamentais, ražiniais.
Aukštaičių drabužiai	tai Aukštaitija.
Suvalkiečiai	didžiausias Lietuvos etnografinis regionas.
Žemaičiai	dainingiausias kraštas.
Mažojoje Lietuvoje	rašytiniuose šaltiniuose minima anksčiausiai.
Suvalkija	tai Užnemunė.
Aludarių kraštas –	ryškių, linksmų, šviesių, įvairių spalvų.
Mažoji Lietuva	tai Klaipėdos kraštas.
Ypač populiari buvo puodininkystė	Mažoji Lietuva.

Buities kultūra ir sveika gyvensena

Noriu augti sveikas

1.

Perskaityk Noriaus Smalsučio laišką. Pagalvok, kodėl berniukas dažnai serga ir jaučiasi blogai. Pabrauk tas teksto vietas, kuriose rašoma apie sveikatai žalingą elgesį. Su draugais aptark, ką ir kada Smalsutis daro blogai. Pasakyk, kodėl toks elgesys trukdo augti sveikam. Pagalvok ir su draugais pasitark, kaip turėtų elgtis Norius, kad jis būtų sveikas, jam būtų įdomu ir linksma.

Mieli vaikai,

aš esu Norius Smalsutis. Mokausi devintoje klasėje. Girdėjau, kad jūsų klasės mokiniai žino, kaip reikia sveikai gyventi. Labai prašau man paaiškinti, ką reiškia sveikai gyventi ir saugiai elgtis. Ką daryti, kad būčiau stiprus, sveikas ir linksmas, **nepatekčiau**¹ į kokią bėdą? **Pastaruoju**² metu dažnai sergu ar vis patenku į nemalonias **situacijas**³. Padėkite man. Kad jums būtų lengviau, pridėdu savo vienos dienos aprašymą.

Laukiu atsakymo
Norius

TREČIADIENIS

Rytą 7.00 val. **sučirkškia**⁴ žadintuvus. Kaip sunku atmerkti akis. Juk vakarais iki 23.00 val. mėgstu žiūrėti televizorių. Todėl ryte sunku keltis, ilgai vartausi lovoje, kol pamatau, kad laiko liko tik apsirengti ir **skubiai**⁵ susidėti knygas į kuprinę. Ką ten mankšta, pusryčiai ar dantų valymas.

Bėgu paskui tėtį į automobilį, užkliūnu už namų slenksčio ir **nusibrozdinu**⁶ kelį. Mokykla netoli, jau matyti jos kiemas. Per pamoką sunku susikaupti, ima miegas. Per pertrauką pasiskundžiu vyresniems berniukams. Vienas jų atkiša man kažkokią tabletę ir sako, kad ji suteiks **energijos**⁷. Čiumpu tablete ir nuryju net neužgėręs vandeniu. Nežinau, ar tabletė padėjo, ar ne, bet susikaupti vis tiek nesi-seka.

Per pietų pertrauką bėgu į valgyklą. Ten perku skanių bulvių traškučių ir „Coca cola“ bei šokoladinių bandelių.

Grįžtant namo mane užkalbina nepažįstamas vyriškis. Jis **siūlo**⁸ saldainiukų ir kviečia važiuoti su juo pasivažinėti. **Čiumpu**⁹ saldainiukus ir susiberiu į burną, tačiau į automobilį nelipu, nes noriu greičiau pareiti namo.

Į kiemą žaisti neinu, nes spardyti kamuolį ar važinėti dviračiu man neįdomu. Man ypač patinka žaidimai su šaudymu, muštynėmis, laivų skandinimu, todėl kompiuterinius žaidimus žaidžiu ketletą valandų.

Vakarais žiūriu siaubo filmus per televizorių. Kai pagaliau nueinu miegoti, ilgai vartausi lovoje ir negaliu užmigti: man rodosi vaiduokliai, **krūpčioju**¹⁰, lyg kas norėtų mane nušauti, kankina skrandžio skausmai. Kad užmigčiau, išgeriu valerijono tablečių, kurias dažnai vakare geria ir mano mama.

Mieli vaikai sveikuoliai, padėkite man suprasti, ką aš darau ne taip?

Norius Smalsutis

1. patekti, patenka, pateko – atsirado, atsidūrė
2. pastarasis, pastaroji – neseniai praėjęs
3. situacija – padėtis
4. sučirkšti, sučirkškia, sučirkškė – skambėjo
5. skubiai – greitai, nelaukiant daryti
6. nusibrozdinti, nusibrozdina, nusibrozdino – nubrėžė, nuplėšė
7. energija – gebėjimas atlikti darbą, veiksmą, darbingumas, veiklumas
8. siūlyti, siūlo, siūlė – paprašė paimti
9. čiupti, čiumpa, čiupo – griebė, greitai paėmė
10. krūpčioti, krūpčioja, krūpčiojo – tarpais trūkčiojo pečiais (pvz., verkiant), drebėjo

Sveika

Laikas (valanda)

7.00

Tavo veikla

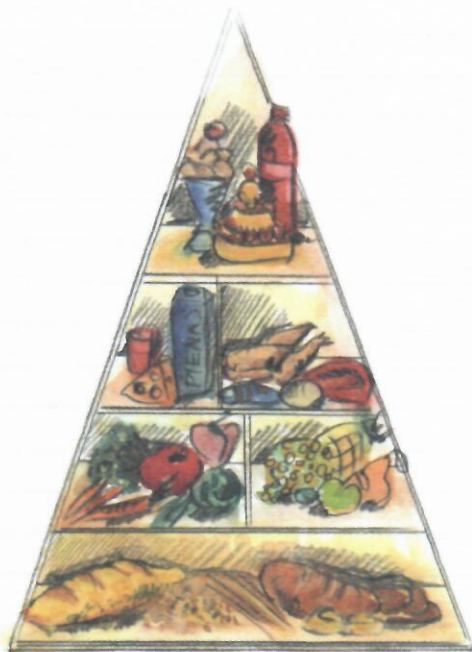
Prabundu, atsikeliu iš lovos.

1.

Susipažink su sveikos mitybos piramide. Su draugais aptark, kokių produktų valgai daugiausia, kokių mažiau, kokių – mažiausiai? Surašyk juos.

2.

Simas keliauja į parduotuvę. Jis nori sveikai maitintis ir nusipirkti tinkamų maisto produktų. Padėk jam išsirinkti tai, kas iš tiesų sveika.

PARDUOTUVĖ

Svarbūs dalykai maloniam bendravimui

Bendravimas

1.

Perskaityk ir pasakyk, ar visi šeimos nariai tinkamai ir mandagiai bendrauja. Kaip jie turėtų elgtis ir kalbėti, kad nekiltų piktumo, o namuose būtų gera ir jauku?

Vaikų kambarys. Lango užtrauktas tamsia užuolaida, todėl saulės spinduliai niekaip negali patekti į vidų ir pažadinti Sauliaus.

Virtuvėje mama maloniai kalbasi su Sauliaus sese Lile ir gamina pusryčius. Mergaitė labai myli savo mamą, todėl jai padeda. Staiga iš vaikų kambario pasigirsta Sauliaus riksmas:

– Lile! Lile, kvaila mergšė, kur tu padėjai mano marškinėlius?

– Kaip ir visada, ant kėdės, – ramiai atsako mergaitė ir toliau su mama dengia pusryčių stalą.

Netrukus¹ virtuvėje pasirodo berniukas. Jis nenusiprausęs ir neišsivalęs dantų, plaukai susivėlę, **išvirkščiai**² apsirengęs marškinėlius. Mama, pamačiusi tokį netvarkingą ir piktą sūnų, nusišypsojo ir švelniai tarė:

– Na, mano **niurzgly**³, jau pabudai? Ar blogai išsimiegojai, kad toks piktas?

– Išsimiegosi čia, kai nuo pat ankstauro ryto daužotės virtuvėje ir **kikenat**⁴ kaip vištos...

Šypsena nuo mamos veido dingo. Ji **nusiminė**⁵, bet ant savo berniuko neužpyko. Padėjusi ant stalo iškeptus blynus, apsisuko ir nuėjo į savo kambarį.

– Mama, kur tu eini? O su mumis nepusryčiausi? –

susirūpino⁶ Lilė.

– Ne, aš neturiu **apetito**⁷, o ir į darbą reikia skubėti,

– greitai sugalvojo pasiaiškinimą mama.

– Bet mama...

– Užsičiaupk ir baik inkšti kaip šuniukas! – piktai suriko Saulius, – valgai, tai valgyk.

Supykusi ir **įskaudinta**⁸ mama ėmė **barti**⁹ Saulių, uždraudė jam eiti į kiemą žaisti su draugais ir naudotis kompiuteriu. Liepė atsiprašyti ir sesės, bet jis net nepadėjo už pusryčius, trenkė durimis ir išėjo.

Namuose vėl buvo tylu, tik visi šeimos nariai liūdni, pikti ir įskaudinti sėdėjo savo kambariuose ir nenorėjo su niekuo bendrauti.

2.

Prisimink skaitytą tekstą. Grupelėse sugalvokite bei suvaidinkite tinkamo mamos ir vaikų elgesio, bendravimo pavyzdžius.

1. **netrukus** – tuojau, greitai laiku
2. **išvirkščiai** – išverstai į kitą pusę
3. **niurzglys** – vis kažkuo nepatenkintas žmogus, įkyriai, nemaloniai šnekantis
4. **kikenti, kikeną, kikeną** – balsu juokėsi, krizeno
5. **nusiminti, nusimena, nusiminė** – pasidarė liūdnas
6. **susirūpinti, susirūpina, susirūpino** – pajuto rūpestį, neramumą
7. **apetitas** – noras valgyti
8. **įskaudintas, įskaudinta** – jaučiantis skausmą ir didelį liūdesį
9. **barti, bara, barė** – griežtai sakė piktus žodžius, priekaištavo

Žmogaus sauga

Teisė ir pareiga

1.

Perskaityk ir įsidėmėk.

Papasakok, kaip tu supranti šį eilėraštį.

KIEKVIENAS YRA VERTAS SKĘČIO...

Visi turi teisę į skėtį,
Į savo širdies plakimą.
Visi turi teisę mylėti
Atsakingai ir be praradimų,
Visi turi teisę į saulę,
Į debesis ir miegą,
Ir pilną stiklinę pieno,
Visi turi teisę žaisti
Ir jei patinka – švepluoti.
Visi turi teisę geisti
Ir apie tai negalvoti.
Visi turi teisę kartą
Išbėgti basi į lietu,
Per šaltį pamiršti palatą
Ir kojines sukeisti vietom.

Dar turi teisę sapnuoti,
Kad skrenda arba krenta.

Visi turi teisę bijoti,
Netgi kai tai nerimta.

Visi turi teisę į tėtį,
Mamą ir tikrą draugą.

Visi turi teisę liūdėti
Ir garsiai verksti, kai skauda.
Save, pasaulį ir Dievą
Visi turi teisę kurti.

Laikyti per speigą žiemą
Rankoj vaiko rankutę.

Visi turi teisę į žodį,
Jausmą ir prisiminimą.

Visi turi teisę svajoti
Ir juoktis, kada juokas ima,
Ir teisę viską iškęsti
Dėl truputėlio teisybės.
Visi turi teisę tęsti
Šį sąrašą lig begalybės...

Labai svarbu...

Teisės – tai pačių būtiniausių poreikių apibrėžimas, nurodantis,
ko reikia, kad augtum sveikas ir laimingas...

Pareiga – tai būtiniausių veiksmų apibrėžimas, nurodantis,
ką TU turi atlikti ir kaip tinkamai elgtis...

Teisės ir pareigos yra neatskiriamos Tavo gyvenimo dalys.

2.

Perskaityk ir pabrauk Tau svarbiausias teises ir pareigas. Aptark atliktą užduotį su draugais.

TU TURI TEISĘ:

- Mokyti pagal savo **gebėjimus**¹ ir **poreikius**².
- Į teisingą mokymosi **pasiekimų**³ vertinimą.
- Gauti informaciją apie savo pasiekimų vertinimą (už ką ir kaip buvai įvertintas).
- Gauti tau **aktualią**⁴, su mokymusi susijusią informaciją (apie tai, ko mokysies, popamokinę, meninę, **kultūrinę**⁵ veiklą).
- Mokyti **higienos**⁶ reikalavimus **atitinkančioje**⁷, sveikoje ir saugioje aplinkoje.
- Nuo 14 metų **savarankiškai**⁸ pasirinkti mokytis tikybos ar etikos.
- Dalyvauti mokyklos **savivaldos**⁹ veikloje.
- Būti supažindintas su saugos reikalavimais bei mokyklos vidaus taisyklėmis.
- Kreiptis į psichologą, socialinį pedagogą, sveikatos **specialistą**¹⁰ ir savo mokytoją bei auklėtoją tau **rūpimais**¹¹ klausimais.
- Į savo **nuomonę**¹².
- Būti gerbiamas.
- Klysti.
- Sužinoti naujų dalykų apie mus **supanti**¹³ pasaulį.
- Žaisti.
- Sveikai maitintis.
- Būti **informuotas**¹⁴ apie savo teises ir pareigas.
- Gyventi **jaukiuose**¹⁵, **saugiuose**¹⁶ namuose.
- Būti mylimas ir **prižiūrimas**¹⁷.
- Į **kvalifikuotą**¹⁸ gydymą.
- Įstatymų nustatyta tvarka **ginti**¹⁹ savo teises.

1. **gebėjimas** – mokėjimas kažką atlikti
2. **poreikis** – tai, ko tau reikia
3. **pasiekimas** – laimėjimas, turėjimas norimo, reikalingo dalyko
4. **aktualus**, **aktuali** – kuriuo nors metu svarbus
5. **kultūrinis**, **kultūrinė** – susijęs su išsilavinimu, išsilavinimu
6. **higiena** – mokslas apie sveikatos saugojimą, sveiką aplinką
7. **atitikti**, **atitinka**, **atitiko** – buvo vienodas, nesiskyrė, buvo toks, kokio reikia
8. **savarankiškai** – be aplinkinių pagalbos, pats
9. **savivalda** – teisė savarankiškai tvarkytis pagal įstatymus
10. **specialistas** – žmogus, kuris turi specialybę, profesiją, puikiai išmano savo darbą
11. **rūpėti**, **rūpi**, **rūpėjo** – buvo galvoje, traukė dėmesį
12. **nuomonė** – supratimas, tavo arba kito žmogaus mintys
13. **supantis**, **supanti** – visas aplink tave, esantis iš visų pusių
14. **informuotas**, **informuota** – gavęs, turintis žinių, naujienų
15. **jaukus**, **jauki** – malonus, gerai nuteikiantis
16. **saugus**, **saugi** – nepavojingas, apsaugotas nuo pavojų, nelaimių
17. **prižiūrėti**, **prižiūri**, **prižiūrėjo** – saugojo, rūpinosi
18. **kvalifikuotas**, **kvalifikuota** – turintis reikiamą, tinkamą pasirengimą
19. **ginti**, **gina**, **gynė** – saugojo, užstojo nuo pavojaus

TAVO PAREIGOS:

- **Nepažeisti**¹ kitų asmenų teisių.
- **Stropiai**² mokytis.
- Mokyti iš savo klaidų.
- Mokyti pagal **privalomojo**³ **švietimo**⁴ programas.
- Sudarius mokymo **sutartį**⁵, laikyti visų jos **sąlygų**⁶, nepažeisti mokyklos, bendrabučio vidaus tvarkos, mokinio elgesio taisyklių.
- Gerbti mokytojus ir kitus mokyklos **bendruomenės**⁷ **narius**⁸.
- Gerbti Tave supančius žmones.
- Išklausti kitų nuomonę.
- **Neskriausti**⁹ kitų.
- Padėti kitiems **atlikti**¹⁰ darbus.
- Mylėti ir prižiūrėti kitus žmones.
- Rūpintis savo sveikata.
- Tausoti kultūros ir istorijos **vertybes**¹¹, gamtą, visuomenės ir **privačią**¹² **nuosavybę**¹³.
- **Dalytis**¹⁴ žiniomis su kitais.
- **Rūpestingai**¹⁵ ir **atsakingai**¹⁶ **priimti**¹⁷ **sprendimus**¹⁸.
- Gerbti, nemėtyti maisto.

3. **Kaip manai, kas yra pareiga, kas – teisė? Teiginius suskirstyk ir įrašyk į tinkamus laukelius:**

Gyventi ir augti; būti sveikam; turėti gyvenamąjį būstą; gerbti savo tėvus; turėti poilsį ir laisvalaikį; branginti kalbą; gerbti ir tausoti kultūros ir istorijos vertybes, gamtą, kultūrą, papročius; laikytis nustatytų elgesio normų; gerbti kitų žmonių teises; globoti tėvus senatvėje; padėti kitiems; laikytis priimtų elgesio normų; gerbti pedagogus, kitus suaugusiuosius ir vaikus.

Finansiniai įgūdžiai ir karjera

1. Paveikslėliuose pavaizduoti įvairių profesijų žmonės. Atidžiai į juos įsižiūrėk ir laukelyje parašyk, ką dirba šios profesijos žmonės.

2. Pagalvok, prisimink ir atsakyk...

1. Kokias dar profesijas Tu žinai? Ką dirba šių profesijų žmonės?
2. Kokia profesija Tau įdomiausia? Sudėtingiausia?
3. Kokią profesiją norėtum įgyti baigęs mokyklą?

Profesijos

3. Įsivaizduok, kad Tu jau užaugai, turi profesiją, ieškai darbo. Sukurk skelbimą į laikraštį, kuriame turi nurodyti, kokią profesiją Tu esi įgijęs (įgijusi), ką sugebi dirbti, kokį atlyginimą už atliktą darbą norėtum gauti.

4. Kaip manai, kodėl žmonės dirba? Ar dirbantis žmogus yra laimingas? Kodėl? Parašyk trumpą rašinėlį.

DARBAS – LAIMĖS TĖVAS

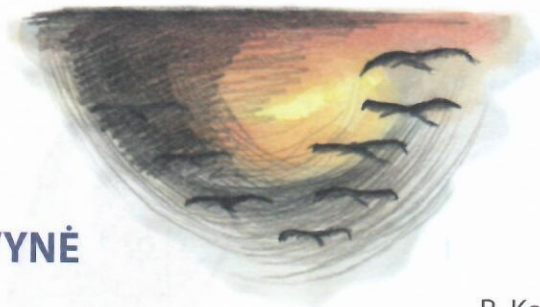
Aplinkos pažinimas ir ekologija

Meilė Tėvynei

1. Perskaityk.

TĖVYNĖ

R. Kašauskas

Pavasarij mudu su Arvydu stovėjome laukuose ant kalnelio ir matėme, kaip parskrenda žąsys. **Artinosi**¹ vakaras. Saulutė ruošėsi leistis už tolimų girių. Matyt, žąsys buvo labai pavargusios. Jos **klykavo**² ir **palengva**³ **mojo**⁴ sparnais.

– Tėveli, iš kur žąsys parskrenda? – paklausė Arvydas.

– Iš tolimų, šiltų kraštų. Tuose kraštuose niekad nėra žiemos ir sniego. Ten visada šviečia karšta saulutė.

– O kodėl jos pas mus skrenda? – vėl klausia Arvydas.

– Todėl, kad jos čia gimė ir augo. Čia jų tėvynė. Jos myli tėvynę, todėl pavasarį sugrįžta į ją.

Arvydas, rodos, susimąstė, akimis sekdamas paukščių **virtinę**⁵. O paskui jis vėl paklausė:

– Tėveli, ar jų ta pati tėvynė kaip ir mūsų?

– Taip, – atsakiau. – Jos sugrįžta į mūsų žemę, kuri vadinasi Lietuva. Mes joje gimėme, užaugome, ir ji yra mūsų tėvynė.

Žąsys nutolo. Jos atrodė lyg mažyčiai taškeliai danguje. Vakaras buvo toks šiltas, jaukus, ir galėjai toli matyti – laukus, kalvas, medžiais apaugusias sodybas. Kitoje pusėje, nušviesti saulės, spindėjo miesto langai. Į tolumą vedė tiesus, pilkas kelias. Arvydas paėmė mane už rankos ir tarė:

– O mes labiau mylime tėvynę negu paukščiai... Mes žiemą ir vasarą joje gyvename!

– Žinoma, – atsakiau. – Mes iš tiesų labai mylime savo tėvynę.

1. artintis, artinasi, artinosi – artėjo
2. klykauti, klykauja, klykavo – kartais klykė, surėkė
3. palengva – pamažu, iš lėto
4. moti, moja, mojo – judino ranka, sparnais
5. virtinė – ilga eilė, vora

2. ? Pagalvok ir atsakyk:

1. Ką Arvydas pamatė stovėdamas laukuose?
2. Iš kur parskrido žąsys?
3. Kodėl žąsys iš tolimųjų šiltų kraštų parskrenda į Lietuvą?
4. Kodėl Arvydas galvoja, kad žmonės labiau negu paukščiai myli Tėvynę?

P

Labai svarbu...

Žinoti, prisiminti ir tiksliai pasakyti savo gyvenamąją vietą (adresą).

Adresas – tai miesto ir gatvės pavadinimas, namo, buto numeris.

Jeigu Tu pasiklysi ar atsitiks nelaimė ir Tau reikės pagalbos,
pasakęs kur gyveni, tikrai jos sulauksi.

1.

Prisimink, kas yra adresas. Parašyk savo miesto (kaimo), gatvės pavadinimą, namo (buto) numerį.

LITERATŪRA

1. Atpasakojimai 5–12 kl. K., „Šviesa“, p. 21
2. M. T. Ciceronas. Pokalbiai apie senatvę ir bičiulystę. V., „Vyturys“, 1998, p. 93
3. K. Biliūnas. Lazda. Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1959, p. 268–275
4. Fiodoras Dostojevskis. Demonai. Kiekvienas yra vertas skėčio. (Vertė: Lauryna Luničevaitė) Šiaurės Atėnai, 2005-10-15, nr. 769
5. A. Grabauskienė. Gerumo mokyklėlė. V., „Viltina“, 1996
6. „Naminukas“. 2008, Nr. 10 (198), p. 35
7. J. Nekrošius. Gero elgesio abėcėlė. „Belfax“, 2006, p. 8–9
8. J. Macevičius (sud.). Tūkstantis li. Senovės kinų išmintis. V., „Gamta“, 2005, p. 31, 33
9. Patarlių knyga. Šventasis Raštas. V., Katalikų pasaulis, 1999, p. 981
10. R. Povilaitis, J. S. Jasiulionė. Moku bendrauti be patyčių. V., ŠCA, 2008, p. 18–19, 20–21
11. N. Roca. Draugystė. Serija „Nuo... iki“. K., „Šviesa“, 2004
12. Satjos Sai. Žmogiškų vertybių ugdymas. V., „Satja“, 2001, p. 118
13. V. Vaitkūnas (sud.). Gražiausios Anderseno pasakos. K., „Vaiga“, 1997, p. 97–108
14. A. Vaičiulis. Kryžiažodžiai ir galvosūkliai (4) K., „Šviesa“, 2000, p. 22
15. <http://incoldnight.blogas.lt/tikras-draugas-3-18.html>
16. <http://www.vpu.lt/socpedagogika/isgyvenimopedagogika/2d22/>
17. <http://mintys.lt/tevai-ir-vaikai/tiems-kas-mano-kad-tevai-jiems-skolingi>

Bakanienė Dalia, Tumosienė Jurgita

Mano pasaulis: Mokymo priemonė. Vilnius: Vaistų žinios UAB, 2011. – 72 p.

ISBN 978-9955-884-49-1

Mokymo priemonė skirta neformaliajam ugdymui, kurio vykdytojas – auklėtojas, ugdantis mokinių gyvenimo įgūdžius neformaliojo ugdymo metu (popamokinėje veikloje). Mokomoji medžiaga priemonėje išdėstyta šiuose gyvenimo įgūdžių ugdymo skyriuose: savęs pažinimas ir savikūra, šeima ir lytiškumas, pilietiškumas, tautiškumas, tradicijos, buities kultūra ir sveika gyvensena, žmogaus sauga, finansiniai įgūdžiai ir karjera, aplinkos pažinimas ir ekologija. Kiekvienai temai mokymo priemonėje pateikti originalūs tekstai, jų ištraukos, mokomąją medžiagą padedančios įsisavinti ir įtvirtinti užduotys: tekstai, žodynai, anketos, kryžiažodžiai, iliustruoti dialogai, kūrybinės ir loginės užduotys.

UDK 811.172'221.24:5(076.1)

Ba-164

Dalia Bakanienė, Jurgita Tumosienė

Mano pasaulis

Mokymo priemonė

Leidykla UAB „Vaistų žinios“

Lakūnų g. 6, Vilnius

El. p. office@pharminfo.lt

www.imed.lt

Spausdino UAB „Standartų spaustuvė“

Tiražas 500 egz.